

જૈનસમાજનું દિગ્દર્શન

અને

હવે શું કરવું જોઈએ છે ?

શ્રીયુત વાહીલાલ માતીલાલ શાહના

‘જૈનસમાચાર’ પત્રમાંથી

સમસ્ત જૈન કોમને ખરા રસ્તાનું ભાન કરાવવા માટે

કતારો કરી છપાવનાર,
તથા પ્રસિદ્ધ કરનાર
જીવરાજ મણસિંહ.

મીઝી—મુંબઈ.

પ્રથમાવૃત્તિ—પ્રત ૧૦,૦૦૦

મુદ્રક:—મનન અને સદુપયોગ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
ગુજરાતી સાહિત્ય સંસ્થા

૩૫૮

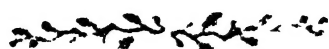

૧૯૭૩૧૨:૪:૬

એક સહુદય વિદ્વાન જૈન પત્રકારના વિચારો, તેના અસંખ્ય સ્વરૂપમાં પ્રકટ કરતાં એટલી પ્રસ્તાવના કરવાની જરૂર છે ખરી કે, જો કે એ વિચારોમાંના સર્વનો સાથે હું સરસ : થઈ શકું તેમ નથી તો હું એ વિચારકના વિચારોનાં પુરાણા તેમજ નવા પ્રત્યે જે સમાન ભાવ ઝળકી રહ્યો છે અને પુરાણા તેમજ નવામાંના કોણે મિત્ર ભાવે ખુલા કરવાની જે સ્વતંત્રતા પ્રકાશી રહી છે તથા સમગ્ર જૈન વર્ગની ખરી ઉત્પત્તિનો માર્ગ શોધવાની જે તીવ્ર આકાંક્ષા હીપી રહી છે તે સવ ત ક્ માફ મન અર્પાવાથી, મારા જૈન બંધુઓના દિતાર્થે આ વિચારો વધારે ફેલાય તો હીક એમ માનીને એ વિચારકના કેટલાક લેખો એમના 'જૈનસમાચાર' પત્રમાંથી ચુંટીને એક પુસ્તકના રૂપમાં આજે બહાર પાડું છું.

સંમતિ આરે અંગ એ વિચારોને નિર્મળ દીલથી વાંચશે અને વિચારશે તો મારા ઉપર મોટો ઉપકાર થયો માનીશ.

જીવરાજ માણસિંહ.

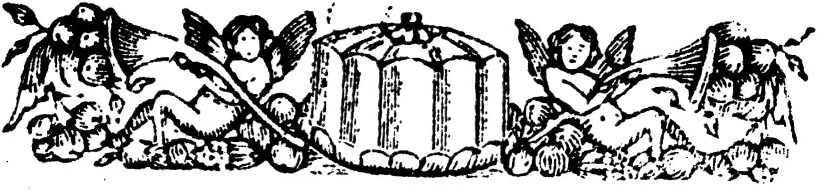
ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કંપીરાક્રિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૩૪૮૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જૈન સમાજનું દિયોદરન

વિષય સ/૩૭૧૭૩૪:૪:૧

જૈનોમાં (અ)ધર્મયુદ્ધ!

ભવિષ્ય શું સંભવે છે ?

જહારે જહારે દુનીયામાં અધર્મ--અ-ચાય--અનીતિ બહુ વધી પડે છે તહારે તહારે, તે નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય સ્થિતિનો સંહાર કરજી માટે કોઈ છૂપી શક્તિ અનેક લીલાઓ વિસ્તારે છે 'કૌરવોનો કાળો ફેર' અસહ્ય થઈ પડ્યો તહારે ખુદ શ્રી કૃષ્ણ અર્જુન જેવા ધર્માત્મા પાસે બાણ પકડાવ્યું હતું અને પોને ત્હેના સારથી બન્યા હતા, એમ કહેવાય છે. એ કલ્પના બહુ રમણીય છે. જૈન રાજ્યના રાજાઓ-મુનિઓ પણ હમણાં કૌરવ જેવા થઈ જવાથી કૃષ્ણના-પરમાત્માના-મુમુક્ષુશક્તિના-કુદરતના છૂપા હાથ એ રાજાઓનો નાશ ખુદ ત્હેમના મંત્રોના હાથેજ કરાવવાની 'લીલા' કરતાં બેઈ શકાયા છે. એક રજ જેવી લાલનવાળી બાબતને મ્હોટું રૂપ આપવાની દુર્મતિ અમુક વિદ્વાન મણાતા સાધુઓને સૂઝાડનારે કોણ? એમાંથી વળી ખુદ સાધુવર્ગમાં જ એ મત ઉત્પન્ન કરનાર કોણ? લાલનવાળા ઝગડામાં 'જૈન' પત્રને હોમનાર કોણ? 'જૈન' પાસે માશીત્ર પર સહી લેવાનો પ્રપંચ કરાવનાર કોણ? 'જૈન'ને પોતાના જ સાધુઓ અને મહાન આચાર્યો અને અગ્રેસરોનાં પોતા ખુદાં કરવાની મનિ અને હિમત આપનાર કોણ? વચ્ચે વગરલેવાદેવાના કવિપથીઓને હોમનાર કોણ? પોતાની મેજે મૂર્ખ બનનાર એવા પેલા શરમબરો હેન્ડમીલ લખનારને કાંઈવાનું પણ ભાન બૂઝાવનાર કોણ? આ અને એવાં અનેક નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય, નહિ થવા યોગ્ય કામો કરાવનાર કોઈ એક 'માણસ' તો નથી જ--ન જ હોઈ શકે. (વંધાતાનો ગુસ્સા હાથ જેને ચાહે કૃષ્ણ કહો-ચાહે ઈશ્વર કહો-ચાહે શાસ્ત્રનાયક દેવ કહો પણ એવી કોઈ શક્તિ જ પડતા પાછળ રહીને આ મિરણા

કરે છે. અધકાર-ગુલમ-ધર્મીધતા-ધર્મધેલછા-માનની પડાપડી—
સ્વાર્થાધતા-ક્ષુદ્ર હૃદય-વીતરાગદ્રોહ : આ સર્વનો રાક્ષડો ફાટેલો જોઈ
ત શકવાથી તે ગુપ્ત શક્તિએ પોતાના ગુપ્ત હાથ પસાર્યા છે અને
તે એક અથવા બીજો રસ્તે મદાંધોને હલકા પાડવાના ઘાટ ઘડ્યા
જ કરે છે. જે આચાર્ય એક વખતે અત્યંત લોકપ્રિય હતા અને
જેના શબ્દ ઉપર લખપતિઓ પ્રાણ અર્પતા ત્હેમની જાદુઈ શક્તિ
હવે પેલી ગુપ્ત શક્તિના વિકસવાની સાથે જ હવામાં ઉડી જવા
લાગી છે. પણ વિધાતાનું કામ આટલેથી પુરું થવાનું નહિ. હજી તો
જેન સાધુઓને કોર્ટમાં જાહેર પ્રગ્નનો તિરસ્કાર સંભળવો પડશે,
લોકો પોતાને આવા ગુરુઓના શિષ્ય તરીકે ઓળખાવતાં શરમાય
એવો વખત આવી પુગશે, શ્રીમંતોની સત્તા હૃદયના વિદ્વાનોના
હાથમાં આવશે અને દાંભીક બાલ ત્યાગ એ માત્ર હાંસીનો વિષય
બનશે—એટલું પરિણામ આવી પુગશે ત્હાં સુધી વિધાતા પોતાની
'લીલા' વિસ્તાર્યા જ જશે. આ કલહને ઓલવવા—આ કુરુક્ષેત્રને
કંડુ કરવા ઘણાએ સંજ્ઞા કરી કોશીશ કરશે—ખરા દીલથી કોશીશ
કરશે, પણ એવી દરેક કોશીશ ઉલટી કલહને પુષ્ટિ આપવામાં જ
પરિણમશે. રાક્ષસોનો સમ્પૂર્ણ નાશ થયા સિવાય જેમ દુનિયાને
શાન્તિ પ્રાપ્ત થઈ શકે નહિ, અજ્ઞાનનો સમ્પૂર્ણ હાય થયા સિવાય
જેમ આનંદની પ્રાપ્તિ થઈ શકે નહિ, સર્વ પરિવ્રજના સમ્પૂર્ણ ત્યાગ
સિવાય જેમ ખરી નિવૃત્તિ સંભવે નહિ, તેમ, સાધુતાના નામે
કલહવૃદ્ધિનો ધધો લઈએકેલા દૂર દેશદ્રોહીઓનો સમ્પૂર્ણ અહિંકાર ન
થાય ત્હાં સુધી કોઈ પણ સંઘ કે સમાજ સુલેહશાન્તિથી ખેંચી શકે
નહિ, તો પછી આખાદીમાં આગળ વધવાની તો વાત જ શી કરવી ?

દુનિયામાં બંને શક્તિની જરૂર છે. આપણે સારી હવા
ફેફસામાં લેવી એટલું જ પૂરતું નથી, પણ ખરાબ હવા બહાર
કહાડવાની પણ જરૂર છે જ. તેમ સારા પુરોના ગુણગ્રામ કરવા
એ જેટલું જરૂરનું છે તેટલું જ, નુકશાનકારક પાત્રોને દૂર કરવાનું
પણ આવશ્યક છે. વ્યક્તિ તરીકે દ્વાય ઉપર કહેલી બીજી વાતને
આપણે બહુ અગત્ય ન આપીએ તો ચાલે; કારણ કે આપણે
આપણું સંભાળીને ખેંચી રહીએ તોય બહુ છે. પણ સમાજ
તરીકે તો તે બંને વાનાં સંભાળવાં જોઈએ. સમાજનાં બધાં
માણસો પોતાના હિતાહિતનો વિચાર પોતે કરી શકે તેવાં હોય એવી

આશા ભાગ્યે જ રાખી શકાય. તો પછી જેઓ ખીજના વિચાર અને ઉપદેશ પર ચાલવા જેવા પરતંત્ર હોય તેમના હિતાર્થે, ખરાબ ઉપદેશ આપનાર પાત્રોને-ખાસ કરીને કલહનો ઉપદેશ આપનાર પાત્રોને સમાજમાંથી જેમ અને તેમ દૂર જ કરવાં જોઈએ. એ પાત્રો ચાહે તો ગરીબ હોય કે શ્રીમંત, ચાહે અજ્ઞાન મનુષ્ય હોય કે પેપરોવાળા, ચાહે ગૃહસ્થ હોય કે 'ત્યાગી' તરીકે ઓળખાતાઓ-ગમે તે હોય પણ તેમને સમાજના સુઝ નેતાઓએ ઘઉંમાંથી કાંકરો કઢાડીને ફેંકી દે તેમ ફેંકી દેવા જોઈએ છે. એટલું જ નહિ પણ મહારો અંગત અભિપ્રાય તો ત્યાં સુધી છે કે ખુદ સરકારે આવે વખતે વચ્ચે પડવું જોઈએ અને કોમના સુલેહમાં ખસેલ પહોંચાડનાર પાત્રોને શોધી કઢાડીને ઘટીત કપડો આપવો જોઈએ છે.

*

*

*

*

ધર્મયુદ્ધ જે હવે પહોંચ્યું છે ત્યાં જ તે હવે અટકી નહિ રહે. મી. મનસુખલાલ રવજીએ નોટીસ આપીને ચેતાવવા જેટલી અત્રાધ વાપરી હતી તે હવે તાકીદે કોર્ટનું શરણું લેશે અને એક ખીનજેખમી માણસની પાછળ છુપાઈને જે બંડેખાંઓએ નીચ ગાળોથી ખરપુર-એક જૈન તો શું પણ એક અનાર્થ પણ ન લખે એવું હૈન્ડખીલ પ્રગટ કર્યું છે તે બંડેખાંઓને કોર્ટ દોરાવું પડશે. જૈનોનો પૈસો-ન્યાયનીતિથી નહિ પણ સાચજૂથથી એકઠો કરેલો પૈસો વકીલો અને સરકારના ઘરમાં જશે અને ગામોગામ અને શેરીએ શેરીએ જૈન સાધુઓ અને શ્રાવકો વચ્ચે વાગ્યુદ્ધ ચાલશે. આ યુદ્ધના પરિણામે ધીમેધીમે સાધુઓની સત્તા ટૂટશે; બેડીઓ ટૂટવાથી લોકો સાધુઓની નહિ પણ પોતાની આંખે દેખતા થશે, નવા માધુ થતા બંધ થશે અને જે તેટલા પ્રાયઃ અપમાન અને કલહમાં દિવસ પૂરા કરશે. નવા યુગ શુભ-પરોપકારી-કેદાર દીલના-શાન્તસ્વભાવી-નિર્માની-જગતિવલ્લભ-સંસાર વચ્ચે ત્યાગ સેવવામાં જખરા-અપ્રમદી ગૃહસ્થોને ઉત્પન્ન કરશે. અને એવા લિત્તમ ગણ્યા-ગાંઠ્યા સાધુરનો ખૂંખાંપરે અપ્રસિદ્ધ દશામાં બંરાજશે. એમને બહારના કરતાં અંદરનું કામ કરવાનું ઘણું હોવાથી તેઓ કોઈ જખરા પર-ગાર્થના કામ સિવાય બહારમાં ભાગ્યેજ દેખા દેશે. જૈનોની અને જૈન ધર્મની ચહડતી ત્યારે જ થશે. નવો યુગ-ધર્મયુદ્ધ ત્યારે જ પ્રવર્તશે. પોપલીલા ત્યારે જ બંધથશે. વિધાતાનો હુકમ હાથ

ત્હારે જ પોતાની 'લીલા' સંકેલી લેશે. ત્હાં સુધી સમાધાનીના સઘળા પ્રયત્નો નિષ્ફળ જશે, બધ્કે કોઇ કોઇ વાર તો ઉલટા નુક-સાનમાં પરિણમશે.

જૈનના સઘળા શીરકાનું આ જ ભવિષ્ય છે. જે શીરકામાં ચૈતન્ય વધારે જણાય છે તે આ સ્થિતિએ વહેલો પહોંચશે; ઓછી ચૈતન્ય શક્તિવાળા શીરકા આ સ્થિતિએ જરા મોડા પહોંચશે. જેઓ મોડા પહોંચશે તેવા શીરકાઓમાં હજી સાધુઓ વધારે માન પામ્યા જશે-પોપલીલા હજી વધારે વિસ્તરશે અને પાપનો ધડો પૂરો ભરાયો છે એમ વિધાતાને ખાત્રી થશે ત્હારે તે ધડો પણ ફુટશે અને નવે નામે શુદ્ધ જળ સર્વને મળશે.

(જૈનસમાચાર, તા. ૧૨ જુન ૧૯૧૧)

જેમાં કોણ ઉત્તમઃ ક્રિયાપાત્ર કે પરોપકારી?

સામાન્ય રીતે ધર્મના જે રસ્તા મનાય છે : એક ધાર્મિક ક્રિયાઓનો, બીજો પરોપકારનાં કાર્યોનો (જેમ કે સદુપદેશના રૂપમાં, જાહેર હિતને લગતી લેખકાઇ લેખવાલ પાછળ મંડ્યા રહેવાના રૂપમાં, વગેરે વગેરે.) આ જે પૈકી પહેલા રસ્તાની બાબતમાં તો એમ છે કે અમુક ક્રિયા કેવા આશયથી, કેવા ભાવથી, બદલાની કે મોટા-છની આશા વગર કે આશા સાથે કરાયેલી છે એ બાબતની ખાત્રી તો માત્ર જ્ઞાની જ કરી શકે. એ સ્વસ્થ દેહને લગતી બાબત હોઈ માત્ર આંતર્યક્ષવાળા જ તે ક્રિયાઓની ઉત્તમતા કે અવગતિ માટે ખાત્રી આપી શકે. એટલે કેઈ સાધુ યા ગૃહસ્થ શ્રી ત્રી સખ્ત ક્રિયાઓ પાળતો જેવામાં આવતો હોય તો પણ તે સર્વ પાળવામાં રહેતા આંતર આશય શું છે એ વાત તરિક્ત જાણનારા આપણુ સામાન્ય જતો એની ક્રિયાઓ માટે અતિ ઉંચો મત દર્શાવવા જે હિમ્મત ધરીએ તે ગેરવાજબી જ ગણાય. મનના આવેને લગતી બાબતોનું શાસ્ત્ર (Psychology) કહેવું તો શુભવાચક્યું છે કે એમાંની

એકાદ બે બાબતો આપણે જાણતા હોઈએ તો પણ તેને શબ્દોમાં મુકવાનું કામ મુશ્કેલ છે. તેથી કોણ ગૃહસ્થ કે સાધુ શુદ્ધ ક્રિયા કરે છે કે કેમ એ બાબતમાં આપણે ચોકસ અભિપ્રાય બાંધી ન શકીએ; બહુ તો અનેક સંજોગો પર ખારીક લક્ષ આપીને અનુમાન બાંધી શકીએ, કે જે અનુમાનો તે સખસનો જેમ જેમ વધુ સહવાસ થતો જાય તેમ તેમ પ્રસંગોપાત ફેરવાય ખરા જ.

પરંતુ ખીજે રસ્તો જે પરોપકારનો, તેની ખાત્રી માટે આપણને આંતર ચક્ષુની કાંઈ જરૂર પડતી નથી. તત્વજ્ઞાનનો ઉપદેશ આપવા રૂપે, નીતિનો માર્ગ બતાવવા રૂપે, શાન્તિનું પાન કરાવવા રૂપે, દુષ્કાળાદિ ત્રાસો વખતે જનસમાજને કે જનવરોને હરકોમ રીતે સ્હાય પહોંચાડવા રૂપે, જનસમાજમાંથી સડો દૂર કરવા માટેના હરકોમ પ્રયાસ રૂપે, કે એવા કોમ રૂપે પરોપકાર કરનાર માણસનો આશય શું છે, એનો ગુપ્ત ભાવ શું છે તે જોવા-જાણવાની આપણને ઝાઝી દરકાર રહેતી નથી; કારણકે આપણે પાછા-પાડી સાથે કામ નથી, માત્ર દહીં-દૂધની જ ગરજ છે. ગમે તેવી માનની કે ધનની કે મહોટાઈની કે સ્વર્ગની ઇચ્છાથી કોઈ માણસ આપણને સદ્ગતિ કે દાન આપે તે શું આપણને લાભ પહોંચાડતો નથી ? અને જો આપણને લાભ પહોંચતો જ હોય તો જેના દ્વારા લાભ પહોંચ્યો તેના આપણે ઓશીંગણ નથી શું ? મતલબ કે ગમે તેવા સ્વર્થી દરાદાથી પણ પરોપકાર કરનાર ગૃહસ્થો અને ત્યાગીઓ તો આપણા ઉપકારી અને પૂજ્ય જ છે, જ્યારે ક્રિયામાં રચ્યોપચ્યો રહેલો પુરૂષ જો શુદ્ધ આશયથી ક્રિયા કરશે તો જ સુખી થશે, નહિ તો જન્મ ગુમાવશે. તે સખસનો આશય સ્વાર્થી હોય તો દુનીઆને તે કોમ રીતે ઉપકારી નથી એ વાત ચોકસ જ છે, અને જો તેનો આશય તદ્દન નિર્મળ હોય તો તે નિર્મળતાના પ્રતાપે તેનામાં સ્વાભાવિક રીતે પ્રગટેલા બીજ ગુણો આડકતરી રીતે જનસમાજને ઉપકારી થઈ પડે છે ખરા, એટલા માટે તે પુરૂષ ઉપકારી ગણી શકાય.

આ પ્રમાણે ‘પરોપકાર’ અને ‘ક્રિયા’ એ બે માર્ગમાં, પરોપકારનો માર્ગ જનસમાજને વધુ ઉપકારી હોઈ લોકો તો તેની જ વધુ પ્રશંસા કરવાના, અને લોકો એમ કરે તેથી કોમ ક્રિયા-

વાળાએ લોકો ઉપર આક્રોશ પણ કર્યો નેહતો નથી; કારણ કે આટઆટલું જ્ઞાન પામીને પણ જે ક્રિયા પાળનારા સાધુ કે ગૃહસ્થ પોતાને માટે સ્વર્ગનાં સુખો મેળવવા સાફ ક્રિયા માર્ગ પસંદ કરે છે, તો ખીચારી અજ્ઞાન કુપમાં દેરાન થતી દુનીઆ પોતાના દિલ માટે મહેનત કરનારને (પોતાના સ્વાર્થ ખાતર) વધારે વખાણે એમાં શું આશ્ચર્ય ? દુનીઆ કાંઈ હૃદયના ભાવો જાણતી નથી કે નેથી ક્રિયાવાળા પુરૂષની આંતર નિર્મળતાની હૃદ માપી શકે અને ક્રિયાવાળા પુરૂષની લાયકાત સાથે પરોપકારી પુરૂષની લાયકાતનો મુકાબલો કરી કોણ વધારે ઉંચા દેવલોકનો અધિકારી છે તે અટકળી શકે. દુનીઆને મન, પોતાને માટે સ્વર્ગ મેળવવા મથતા ઉત્તમોત્તમ પુરૂષ કરતાં દુનીઆને સુખ આપવા મથતા સામાન્ય પુરૂષો વધારે ઉપકારી લાગે છે; કારણ કે જો જોને પોતાનો સ્વાર્થ સાંગેલો જ છે.

આમ છે હજારે, અમારા સાધુ વર્ગમાં કોણ ક્રિયાપાત્ર છે અને કોણ નહિ, કોણ વધુ મલીનતા ધરી શકે છે અને કોણ થોડી, કોણ વધુ લાંબણ કરી શકે છે અને કોણ અલ્પ, કોણ અપાસરામાં ઉતરે છે અને કોણ જંગલમાં, કોણ અધોળ જામે છે અને કોણ ખસેરે, એ કાંઈ જેવા-જાણવાની અમને જરૂર નથી. અમારે જેવા-જાણવાની દરકાર તો આ બાબતની છે ખરી કે અમારા તારનાર તરીકેનો ખીતાબ અમે જોને પંચ સમક્ષ આપ્યો હતો અને એ ખીતાબ આપતી વખતે ભવિષ્યમાં તે પુરૂષકારા અમારો અર્થ સરશે એ આશાથી અમે વાજાં વગડાની ખુશાલી પ્રદર્શિત કરી હતી તે સાધુજી અમને અનીતિ, અજ્ઞાન, પાપ, ખેદ, ભય, ગભરાટ અને ક્ષેપમાંથી મુક્ત કરવા માટે કયો, કેવો અને કેટલો પરિશ્રમ કરે છે. ઉપકારીપણાનું અમારું ધોરણ (Standard) તો એ જ છે. જે સાધુઓ એ પરીક્ષાવિષયમાં સારો દેખાવ કરશે તે ' પાસ ' છે-ખીજાં ' નાપાસ ' છે;-અમારી પાસે તો નાપાસ છે, ' જ્ઞાની ' પાસે પાસ-નાપાસ થવાની વાત વળી જૂદી છે.

*

*

*

*

*

(જૈનસમાચાર, તા. ૨ જી ઓક્ટોબર ૧૯૧૧)

જૂનાં અને નવાં ‘અંધારણો’ અથવા
પ્રાચીન કાળથી ચાલી આવતી
અને નવી સ્થાપાયેલી
સંસ્થાઓ.

શું એ સર્વ આજે જરૂરની ચીજો છે?

એમને જીવતી રાખવામાં કદયાણુ છે કે મરવા
દેવામાં કે મારી નાખવામાં ?

‘સુધારક’ તેમજ ‘હઝીલા’ બંનેને ચેતવણી.

---

(૧)

કાયદા અથવા કાનુનને માણસ બલે પોતાની અજ્ઞાનતામાં
મમે તેટલો ધિક્કારે, પરંતુ આ વિધિની ઘટમાળ જ કાયદા
અથવા કાનુન આધારે ચાલે છે. ન્હાનામાં ન્હાની અને મ્હોટામાં
મ્હોટી ચીજ, બનાવ, પ્રાણી અને સમાજ સર્વને ઉત્પન્ન કરનાર,
પોષનાર, મારનાર અને તારનાર ‘કાયદો’ જ છે. કુદરતી કાયદા
બાગ્યે જ બદલાય છે અને બદલાય છે તો પણ લાંબે કાળે બદ-
લાય છે, જ્યારે મનુષ્યકૃત કાયદા દેશ-કાળાદિ સંજોગો ઉપર
આધાર રાખતા કોઈ પ્રમાણમાં વધારે ઝડપથી બદલાય છે, જે
કે લેખના તેની રીતે બદલાવામાં પણ કુદરતી કાયદાનો આધાર
લેવાયો હોય છે.

વિશ્વનો કોઈ ન્હાનામાં ન્હાનો દેખાતો બનાવ પણ-આપણી
ટુંકી દૃષ્ટિ એવું કારણ ન દેખી શકતી હોય તે છતાં-કર્મના

કાયદા'ના હુકમથી જ બનવા પામે છે. 'Cause and effect' એટલે 'કારણ અને પરિણામ' ના ધોરણસર જ—અસ્થાપૂર્વક જ સર્વ કાંઈ બને છે, કાંઈ અણધાર્યું કે અકસ્માત તરીકે બનતું નથી.

કાયદાને બાબુએ રાખીને જીવનવ્યવહાર ચલાવવા જે માણસ હિચ્છતો હોય—'કાયદો' શબ્દ જ જે માણસને વિષ જેવો લાગતો હોય તેવા માણસો પોતાને માટે એક આત્મચાતીનું કામ કરે છે અને જનસમાજને માટે ભયંકર પ્લેગનું કામ કરે છે.

સમાજનો આધાર 'કાયદા' ઉપર જ હોય, હરકોઈ દેશ, હરકોઈ જ્ઞાતિ અને હરકોઈ મંડળીના રથાપકો કે પ્રવર્તકો તે તે સમાજ માટે 'કાયદા' ઘણીજ દુરંદેશીથી બાંધવાની કાળજી રાખે છે. તે વખતના, તે દેશના, તે મનુષ્યોના અને ખીજા તે વખતે હયાતી ધાવતા સંજોગોના સમ્બન્ધમાં વિચાર કરીને પછી જ કાયદા બધાય છે. પછી જેમ જેમ નવો અનુભવ મળતો જાય તેમ તેમ તે કાયદો બાંધનારા અગર હોના મરણ પછી હોના કોઈ નિહાન અનુયાયીઓ તે કાયદાના શબ્દમાં ફારફેર કરવા કે કોઈ કલમ દૂર કરવા કે નહીં ઉમેરવા ('કુઠરની કાયદા'ને આધારે)—એવી જરૂર જણાવે જણાવે જણાય ત્યારે—આનાકાતી કરતા નથી. પરંતુ જ્યાં સુધી એક કાયદો ચાલે છે—ત્યાં અમુક સુધારો દાખલ કરવામાં આવ્યો નથી—ત્યાં સુધી તો જેમને માટે તે કાયદો અસલ મનાવવામાં આવ્યો હતો તે સર્વ લોકો એ કાયદા અનુસાર ચુસ્ત-પણે વર્તવાને બધાયલા જ છે; એમને એનાંની કોઈ વાત ન ગમતી હોય નો પણ સમાજમાં અંવાધુધી ન પેમવા પામે એટલા ખાતર-અવસ્થાના રક્ષણ ખાતર—'બંધારણ'ના નિભાવ ખાતર અણ-મમતી પણ કાયદાએ ફરમાવેલી વાતો પાળી જ પડશે. વધુમાં વધુ તે માણસ એટલું કરી શકે ખરો કે, જે કલમ બદલાયલા સંજોગોમાં એટલે બદલાયલા 'દેશ—કાળ'માં કહાડી નાખવા કે સુધારવાથી સમાજને વધુ હિત થવાની વડી હોય તે કલમ સમાજની નજર આગળ લાવવી, હોવા કરવા જોગતા ફેરફારોના સંબંધમાં શાન્ત ચોંટીસો-વાળી ચર્ચા કરાવવી, લોકમત કેળવવા અને ખાસ કરીને કાયદો જેમના હાથમાં કુઠરતે મૂક્યો હોય તેવા સખસ કે સખસોનું તે તરફ ધ્યાન ખેંચવું. આમ કરીને કાયદો સુધરાવતાં સુધી તો તેણે જૂની કસોતો અમલ કરવો જ જોઈએ, નહિ તો સમાજમાં અવ્યવસ્થા

થાય અને બંધારણ દૂરી જાય. બંધારણ વગરનો સમાજ, આત્મા વગરના શરીરથી પણ વધારે હાનીકારક છે; કાયદાને નહિ માનનારા બહારવટીઆઓના ટોળા જેવો તે બચંકર—ધાસ્તી રાખતા લાયક થઈ પડે.

આટલા માટે જ હું આ વાત ઉપર બાર દેવા માગું છું કે, શું બહેણા કે શું અમણ, શું ગરીબ કે શું શ્રીમંત, શું ગૃહસ્થ કે શું ત્યાગી કોઈએ ‘બંધારણ’ની બેપરવાઈથી વર્તવું ન જોઈએ, પોતાના પંડને જે કામ અનુકૂળ જણાય તે જ કરીશ્વેવાની સ્વચ્છંદી પ્રકૃતિને વશ થવું ન જોઈએ, સમાજ અને પોતા સાથેનો અંબધ વિસાંવો ન જોઈએ. ‘માણસ’ એ ‘સમાજનો એક અંગ’ છે; તે એકલો જ—છોટો—છવાયો કાંઈ ‘ચીજ’ નથી—કોટીદામનો નથી—રે રોટલાનો ટુકડો પણ મેળવી નહિ જ શકે. જે અભિમાની શ્રેણ્યુએટ એમ માનતો હોય કે હું આટલો બહેણો—સુખલો છતાં આ જંગલી જેવા દેખાતા લેકોના સમાજની શા માટે દરદાર કરું, તો ત્હેને ‘બંધારણ’ની રચના જ માલુમ નથી. થોડા દિવસ તે સખસને કોઈ નિર્ગન ટાપુમાં મુકો; ત્યાં ત્હેના માનીતા વિદ્વાનોના ગ્રંથોના ઢગલા, કાગળ—ખડીઓ—શાહી—પેતો જયો અને સુવા-એસવાના મજના કાચ પણ (જે કે તે ત્હેણે જાને ઉત્પન્ન કરેલા નથી અને ‘સમાજ’થી—‘બંધારણ’ના નિયમ ઉપર આસતા ‘સમાજ’થી બનેલા છે તો પણ) ત્હેના ઉપર મહેરબાની ખાતર ત્હેને પુરા પાડો. બંધારણના નિયમથી ઉત્પન્ન થયેલું અન્ન—ખોરાક હજી ત્હેના પેટમાં છે, ત્યાં સુધી ત્હેને સમાજનું સ્મરણ થશે નહિ. એક, બે, ત્રણ ને છ કલાક બ્યતીત થવા દો. ‘બંધારણ’ અને ‘કાનુન’ ને પૂજનારૂં ત્હેનું જડ શરીર પોતે કહેશે કે: ‘મ્હને રોટલી—દાળ—ભાત—શાક જોઈએ છે !’

આપણા ‘માસ્ટર બાપુ’ ગભરાય છે, આસપાસ નજર કરે કરે અને વિચારમાં પડે છે કે અહીં હું જમીન ખેડવા માટે હજી ક્યાંથી લાવું, અનાજ સાફ કરવાનાં સાધનો ક્યાંથી લાવું, ત્હેને ફળવાનાં પકવવાનાં રાચ ક્યાંથી લાવું? હવે ત્હેને જાહેગીમાં પહેલી જ વાર સમજાય છે કે, સૃષ્ટિમાં દરેક પ્રાણી ઉપયોગી છે અને કોઈ પ્રાણીને ગેરદસ્તાફ ન થવા પામે એવી રીતે સર્વની ઉત્પત્તિ

કરવા સમાજ બંધાયો, તેથી કોઈ ખેતી કરે-કોઈ દળણું કરે-કોઈ ભણાવવાનું કામ કરે-કોઈ રોગ મટાડવાનું કામ કરે, એ પ્રમાણે કામની વહેંચણી અને વ્યવસ્થાથી ‘બંધારણ’ બંધાયું, અને બંધારણ ટૂટવાથી—અકેક માણસ છૂટોછવાયો પડવાથી કે પોતાનો જ સ્વાર્થ સાધવાની કે પોતાની જ સગવડ બળવવાની ઈચ્છા થવાથી આખો સમાજ સમુદ્ર તળીએ જઈ બેઠો. મતલબ કે, કોઈ પણ માણસે પોતાના તેમજ સમાજના હિત તરફ નજર રાખીને ચાલુ બંધારણ જ્યાં સુધી બદલવામાં ન આવે ત્યાં સુધી લેવું ઉદ્દેશ્ય કરવા જેવી આપણુદી ન ચલાવવી જોઈએ. હેમાં પણ માણસ જેમ વધારે ભણેલો—વધારે કેળવાયેલો—વધારે સમજી તેમ તે તો ‘કાયદા’ ને—‘બંધારણ’ ને ચુસ્તપણે પાળવાને વધુ બંધાયેલો છે. એક ‘સંઘ,’ એક ‘જ્ઞાતિ’ કે એક ‘ગોળ’ બંધાયો પછી, કેટલેક કાળે એ સંસ્થાના કોઈ સભાસદને એમાંનો એકાદ નિયમ અગવડ રૂપ થઈ પડ્યો, એથી કોઈ એને એ સંસ્થાને તોડવાનો અધિકાર મળતો નથી. આપણે થોડાક દાખલા તપાસીએ. ‘જૈન સંઘ’ નામની એક સંસ્થા છે, હેનો કોઈ સભાસદ એ વર્ગની માન્યતા વિરુદ્ધ ખળભળાટ કરતો હોય તો તે સંસ્થાના અમુક એક કે એ મુખ્ય મથકો ખાતે રહેતા અગ્રેસરો તે સખમને જૈનસંઘથી બહિષ્કાર કરે, એવા રીવાજ ચાલુ છે. આ રીવાજ પ્રથમ તો સંઘના રક્ષણાર્થે—ધર્મના રક્ષણને અર્થે દાખલ થયેલો; પરંતુ વિશાળ દૃષ્ટિવાળા અને ગહોટા પેટવાળા અગ્રેસરોની જગાએ જ્યાદારથી છીછરા પેટના અને અંધઅજ્ઞાણ બહુચક્ષે શેઠાઈ લીધી ત્યાદારથી જેને લેને વગર અપરાધે પણ, એ સખ્ત શિક્ષા ફરમાવવા માંડી. સત્તાનો ખરેખર આ દુરુપયોગ છે—ખરેખર એ જીલમ જ છે, તથાપિ—કહું છું કે તથાપિ—નુકસાન પામતા સખસોને એમ કહેવાનો કશો અધિકાર નથી કે “તહમે અમુક એ મુખ્ય મથકના અગ્રેસરો અમારો ન્યાય કરવાનો અધિકાર જ ધરાવતા નથી; આખા હિંદના જૈનોને એકલા કરો અને પછી ઇન્સાફ આપો.” આ કોઈ કાયદાના બળપણાવાળા સખસનું કથન ન કહેવાય. કાયદાનો અમલ કરનાર અમુક મેંજસ્ટ્રેટ કે જજ ખરાબ હોય તેથી કોઈ કાયદો ખોટો દરે કે? જો તે મેંજસ્ટ્રેટ આપેલો ઇન્સાફ ખોટો કે ઇર્ષાયુક્ત જણાતો હોય તો તહમે ખીજ કોઈ મેંજ-

સ્ટ્રેટ પાસે—ખીજી કોઈ મુખ્ય મથકના અગ્રેસરો પાસે ન્યાય માગે. અને તેમનું જનમેન્ટ શાન્તિપૂર્વક જાહેર કરે. આખા હિંદના નેનો કદી એકલા મળી શકે જ નહિ અને કોઈ ખરા દોષીતનં પણ શિક્ષા કરવાનો વખત જ આવે નહિ; માટે એવી દલીલ કરી તે માત્ર જોડકમીનું જ લક્ષણ ગણાય. વળી આજ સુધી જે કાયદો ચાલતો આવ્યો છે તે કોઈ અમુક સખસ માટે બદલી શકાય નહિ; તે સખસે તે કાયદાનું માન સાચવી દુઃખ સહન કરવું પડે તો તે શાન્તિથી સહીને પછી—પછી જ તે કાયદો સુધારવા (પરમાર્થ માટે સુધારવા) હીલચાલ કરવી જોઈએ; કે જેથી ફરીથી ખીજીઓને તે કાયદાનો ગેરકપયોગ કરનારા ઈર્ષાળુ, અભિમાની અને અધઃશક્તાળુ ‘મૅજસ્ટ્રેટો’નો ત્રાસ સહવા વખત ન આવે. એવા પુરુષો જ આ દુનિયાના ટેકા રૂપ છે. એઓ જ ‘સમાજ’ના નેતા અને મિત્ર છે. જેઓ પોતાને માથે આવી પડતી થોડીએક અગવડને સહન ન કરતાં ખળભળાટ કરી મુકે અને અમુક મુખ્ય મથકના અગ્રેસરોને ગમે તેવા ભયંકર બનાવ વખતે પણ ઇતસાદ આપવાનો અધિકાર જ નથી એવી સમાજનું મૂળ વાઠનારી દલીલ રજુ કરે તેઓનં પૂછવું જોઈએ છે કે “તહમરો કહેવાતો ગુન્હો, ગુન્હો નથી એમ દલીલ ખાતર માની લ્યો, પરંતુ તહમે જાહેને ખરેખર જ ગુન્હો ગણે. એવું કોઈ દુષ્ટત્ય—જેથી સમાજને ભારે નુકસાન થવા વડી હોય એવું જ દુષ્ટત્ય કોઈ સખસ કરે તો પણ શું આખા હિંદનો સંઘ એકઠો મળે તહાં સુધી રાહ જોવી ? શું ગુન્હાનો વંશ વધ્યા જ નય એ દરજવા યોગ્ય છે ? ” સુઝ પ્રશ્ન તે જ છે કે જે ગમે તેવા મૅજસ્ટ્રેટનો હુકમ તે વખતને માટે તો માથે ચઢાવે અને પછી ખીજી જન પાસે ઇતસાદ માટે અરજ કરે અને જે સર્વ મૅજસ્ટ્રેટો હયાતી ધરાવતા કાયદાને અનુસરતાં ખીજી ઇતસાદ ન જ આપી શક્યા હોય તો તે કાયદો બદલવા—સુધારવા કે રદ કરવાને કાયદે-સરની હીલચાલ કરે.

એક ખીજીનું *દષ્ટાંત લઈએ. ઝાલાવાડ પ્રાંતના દશાશ્રીમાળી

* આ દષ્ટાંતો, કોઈ અમુક જ જ્ઞાતિને માટે લખાયલાં સમ-જવાનાં નથી. ભણેલાઓ કેટલીકવાર જે ‘બંધારણો’ની વિરદ્ધ મત આપવાની ઉતાવળ કરે છે અને તોડી નાખવા પ્રયાસ કરે છે તે બંધારણોમાં કોઈ વખત ઘણું ઉત્તમ તત્વ રહેલું હોય છે, એ વાત આ દષ્ટાંતપરથી ખરાખર સમજશે. આ દષ્ટાંતમાંથી દરેક જ્ઞાતિના માણસોને ઘણા શિખવા જેવા મુદ્દા મળી આવશે.

સ્થાનકવાશી જૈનોમાં કન્યાવિક્રય, લગ્નાદિ પ્રસંગે ભારે પડતાં ખર્ચ, કન્યા મેળવવાની મુશીબતી વગેરે દુઃખોનો અટકાવ કરવા માટે તેઓએ એકઠા મળીને પોતા માટે એક ‘બંધારણ’ બાંધ્યું, જેને ‘ગોળ’ કે ‘ઘોળ’ એ નામથી સામાન્ય લોકો ઓળખે છે. ઝાલાવાડમાં વસતાં એ જ્ઞાતિનાં તમામ ઘર આ બંધારણમાં શામેલ છે; મતલબ કે આખા સમાજના હિત માટે અને તમામે એકઠા મળીને આ ‘બંધારણ’ બાંધ્યું છે. ઝાલાવાડની કન્યા દેશાવર ખાતે ન જવાને લીધે કન્યાની અછત ઓછી થતી ગઈ એટલું જ નહિ પણ ‘ગોળ’ બંધાયોને હજી ભાગ્યે જ હજાર દિવસ થયા છે એટલામાં તો કન્યાને બદલે સારા વરની અછત જણાવા લાગી છે । ‘ગોળ’ સ્થાપવાના ઘણા આશયોમાંનો એક તો આટલા હુંકા વખતમાં પાર પડ્યો છે. અકેક ગરીબને ધરખાર અને ‘પંડ’ ને પણ વેચીને (દેવાદાર થઈને) બે કે ચાર હજાર રૂપિયાના ખર્ચે કન્યા મેળવવી પડતી હતી તે હવે વેચાણ તો લગભગ બંધ થઈ ગયું છે અને એક માણસના ૨૦૦૦ એ હિસાબે દરસાલ માત્ર ૧૦૦ માણસોના જ ગણાએ તો વર્ષે ૨૦૦૦૦૦ બે લાખ રૂપિયાનો ફાયદો ઝાલાવાડને થયો છે. આટલો ચમત્કાર પોતાની હુંકા કારકીર્દીમાં બતાવનારા એક ‘બંધારણ’ થી કદાપિ પોતાને બીજી દોષ રીતે અગવડ થતી જોવામાં આવે તો તે સહન કરી લેવી એ જ સંજ્ઞાનું ભૂપણ હોવા છતાં કેટલાક શ્રીમંતો અને કેટલાક કેળવાયલા ભાઈઓ હંવે ફર્યાદ કરવા લાગ્યા છે કે “અમારી પુત્રીઓ માટે અમને ખાનદાન વર ઝાલાવાડમાં મળતા નથી માટે અમે તો ‘ગોળ’ ને તુટેલો જ જોવા મુશી છીએ.” આ કેટલું અજ્ઞાન ! કેટલી સ્વાર્થાધતા ! અરે પોતાના સ્વાર્થમાં પણ કેટલું સમજદારપણું ! એ ભાઈઓને કદાચ તાજુબી લાગશે પરંતુ મહેં તો જે દિવસથી ‘ગોળ’ની હિમાયત કરી હતી તે દિવસથી જ પરિણામ મનમાં નક્કી કરી રાખ્યું હતું. શ્રીમંતો અને સુધરેલાઓને પસંદ પડે તેવા ‘વર’ નો ટોટો આવે તો જ ‘ગોળ’ ફતેહ પામ્યો હોવાય-તો જ ‘ગોળ’નો આશય પુરો પડ્યો હોવાય, એમ મહારી માન્યતા હોવાથી મહેં એ પરિણામ ધમ્મીને જ આ હિલચાલ ઉભી કરી હતી અને એ પરિણામ જોઈને મહેંને એટલો હર્ષ થયો છે કે જેટલો એક સૂત્રધારને પોતાનો

ખેલ જોઈ તાર્કિકોની ગર્જના કરતા પ્રેક્ષકોને જોવાથી થવા સંભવ હોય. હું ખુલાસો કરીશ. લાયક.—ગેરલાયકની આપણી વ્યાખ્યા જ પ્રથમ તો ખોટી છે. કોઈ, શ્રીમંતને લાયક કહે છે; કોઈ, સ્વતંત્ર બનેલા થોડું અંગ્રેજી ભણેલાને લાયક કહે છે; કોઈ, જેના ઘરમાં એક પણ કન્યાવિક્રય અગાઉ ન થયો હોય તેના ઘરના જ ગમે તેવા છોકરાને ‘ખાનદાન મુરતીઓ’ ગણે છે. આમ જૂદી જૂદી અને ભૂલભરેલી માન્યતાઓ ચાલી રહી છે. કોઈ તો કન્યા વેચીશાળ કે લગ્નને લાયક થાય તે પહેલાં જ ખૂમ મારી ઉઠે છે કે “આટલાં વર્ષો સુધી તપાસ કરી પણ લાયક મુરતીઓ ન મળ્યો, માટે આ ‘ગોળ’નું સત્યાનાશ જન્મે” । ખરેખર સત્યાનાશ તો સ્વાર્થાધ અને દીર્ઘદષ્ટિ વગરના પુરૂષોનું જ જવાનું છે, કે જેઓના સુખ માટે કરાયેલા કામમાંથી પણ તેઓ સુખ મેળવી શકતા નથી અને સર્વત્ર દુઃખ-દુઃખ અને દુઃખ જ ભાળે છે. મુરતીઓ જો નહાને જ પસંદ કરવો હોય-ટૂંક નહિ-તો પછી કોઈ જ મુરતીઓ ‘નાલાયક’ નથી. કાચી કોઠીને કાનો ચઢી શકે છે. શા માટે ત્હમે કે જેઓ અમુકને ત્હમારો જમાઈ બનાવવા ઇચ્છો છો-જેના હાથમાં ત્હમારી પ્રિય પુત્રીનો હાથ આપવા ઇચ્છો છો-જે પુત્રીના માની લીધેલ સુખ માટે તો ત્હમે આખા સમાજનું છેદનભેદન કરવા તૈયાર થયાહો એવી એ વ્હાલામાં વ્હાલી કન્યાનો જેને ત્હમે ‘પ્રાણનાથ’ બનાવવા ઇચ્છો છો ત્હને માટે ત્હમે કે જેઓ શ્રીમંત થી સુખી છો તેઓ શા માટે થોડાક રૂપીઆ ખારા ન કરી શકે ? શા માટે ત્હમે કોઈ પણ ન્હાની ઉમરના દેખાવડા અને તનદુરસ્ત તથા સામાન્ય અકલવાળા સ્વધર્મી છોકરાને ત્હમારા ખર્ચે ભણાવવાનો બંદોબસ્ત કરી પછી જ ત્હને કન્યા ન પરણાવો ? વળી ત્હમારામાંના જેઓ વિદ્વાન હો તેઓને તો એવી રીતે પોતાની પુત્રીના લાયક પતિ ‘બનાવવો’ એ બહુ મુશ્કેલ કામ ન જ જણાવું જોઈએ. એક ઘરમાં ગમે તેનાં કુકર્મ-દેશકાળ ખરાબ હોવાને લીધે-વાતાવરણ ખરાબ હોવાને લીધે-વર્ષો પહેલાં થયાં હોય, તથાપિ તે ઘરના બાળકને ત્હમે ઉચ્ચ ખ્યાસાતવાળા મનુષ્ય જ જો ઉછેરશો તો તે ત્હમારા જેવો જ થશે અને ત્હમે જેવો જમાઈ ખોળતા હતા તેવો જ નીવડશે. દીકરી વ્હાલી છે પણ દીકરીનો પતિ ત્હમને વ્હાલો નથી । દીકરી વ્હાલી છે

પણ દીકરીના પતિ-શુભર-સર્વસ્વ ખાતર થોડુંક ખર્ચ કે થોડીક તકલીફ બહોરવી ત્હમને પાલવતી નથી ! અને તે છતાં ત્હમે દોષ દોષો ‘ ગોળ ’ ને શિર, કે જે ત્હમને ‘ સારા વર ’ નથી મળવા દેતો ! શું ‘ ગોળ ’ ઝાલાવાડની સ્ત્રીઓને પુત્ર ઉત્પન્ન કરવાની મના કરે છે ? શું ‘ ગોળ ’ સ્કુલના માસ્તરોને એ પુત્રોને ઉત્તમ શિક્ષણ આપતાં અટકાવે છે ? શું ‘ ગોળ ’ ઉત્તમ સોબતના સ્વાભાવિક પરિણામને રોકવા કમર કસે છે ? અને શું ‘ ગોળ ’ની પાસેથી ત્હમે એમ ઇચ્છો છો કે ‘ ગોળ ’ ત્હમને અનાજ ચાવી આપીને મ્હંમાં મૂકે ? ‘ આપબળ ’ સિવાય સઘળું નકામું છે. ત્હમે જે ત્હમારી આંખની કીકી સરખી પુત્રીના શુંદરીભરના સુખ માટે ‘ આપબળ ’ ન વાપરી શકો તો ત્હમારા માટે ‘ ગોળ ’ કે ‘ રાજ્ય ’ કે ખુદ કુદરત પણ કાંઈ જાતનું સુખ આપવાને શક્તિમાન નથી. જે કુદરતે ઝાલાવાડમાં પ્રથમ કન્યાવિક્રય ઉત્પન્ન કર્યો તે કુદરતના તે હાપણુ-ભર્યા પગલાને ગાળ ભાંડવાનો ત્હમને કશો અધિકાર નથી; કારણ કે તેણે તો તે ‘ કર્મ ’ના કાયદા મુજબજ કર્યું હતું, એટલા માટે કે ત્હમે અતિશય દુઃખ પામ્યા સિવાય જગવાના નથી અને જગીને ‘ બંધારણ ’ બાંધશે તથા કન્યાવિક્રયની બદીના પ્રતાપે સારા પુરુષોની સંખ્યા થોડી રહી હોવાથી મનમાનતા ‘ વર ’ નહિ મળવાથી ત્હમને ત્હમારા સ્વદેશી અને સ્વજાતિ બંધુઓને ‘ લાયક ’ બનાવવાની ફરજ સમજશે; તેથી ત્હમારી હજારોની સંખ્યા ધરાવતી કોમનું ભવિષ્ય ચળકતું બનવા પામશે. પરંતુ ત્હમે તો ઉત્તતિક્રમના એક પગથીઆ આગળ જ અટકી ગયા અને ત્હમારી તે પ્રમાદ દશાને-ત્હમારી તે ટુંકી દૃષ્ટિને લીધે થતું દુઃખ ‘ બંધારણ ’ ને માથે- ‘ ગોળ ’ ને માથે દોળી દેવા અને ત્હંને જ ગાળો ભાંડવા તથા તોડી પાડવા તૈયાર થયા !

ચાલુ સંન્નેગોમાં એ હાપણુભર્યું હતું કે ‘ ગોળ ’ના સેક્રેટરી અને ‘ ગોળ ’માંના કેળવણીના યુવાનો પોતાના વિચારો, અનુભવો અને મુશ્કેલીઓ અવારનવાર જાહેરમાં મુકી તે બાબત પર ચર્ચા ચલાવે, કે જેથી કાંઈ નહિ ને કાંઈ સુધારા કરવાનું બની શકે. મ્હને કહ્યા સિવાય નહિ જ ચાલે કે એક પણ ‘ ગોળ ’ના સેક્રેટરી પોતાની ફરજ સમજતા નથી. તેઓ ઘેર બેઠા બેઠા સેક્રેટરી તરીકેની વાહવાહ ખાટે છે અને બહુ તો અમુક પક્ષપાતનાં ડામો કરી

‘બંધારણ’ને શીથીલ બનાવે છે. વર્ષમાં ૨-૩ માસની મુસાફરી કરી, હજી નવા જ ગણવા લાયક ‘ગોળ’ના જૂઠાં જૂઠાં ગામોની મુલાકાત લઈ, ધારાધોરણ સમજાવવાનું અને ચુસ્તપણે ધારાનો અમલ કરવાની સલાહ આપવાનું કામ કોઈ સેક્રેટરી બજાવતો નથી. અમુક ધારાનું પાલન કરવા જતાં અમુક સપ્તસને હરકત નડી છે એમ જાણવામાં આવતાં જ તે હકીકત જાહેર પત્રો દ્વારા ખુદી કરીને વિદ્વાનો અને વૃદ્ધોની સલાહ પૂછાવવાનું કામ કોઈ સેક્રેટરીએ કર્યું નથી.

એક પત્રકાર એ જો સમાજ કે વ્યક્તિનો પગારદાર ન હોય તો તેણે ખુદી રીતે કહ્યા સિવાય ન રહેવું જોઈએ કે, ‘ગોળ’ની આજની અસંતોષજનક સ્થિતિનું કારણ તેના સેક્રેટરી તે પદને લાયક નથી એ જ છે અને ભવિષ્યમાં જો એ સંસ્થા ટૂટશે તો એને સંઘળો દોષ સેક્રેટરી તથા ‘ગોળ’માંના સ્વચ્છંદી લોકોને શિર ગણાશે. કેળવાયલા લોકોએ પોતાના વિચારો, કૃપાદા, સચનાઓ જાહેરમાં મૂકતાં શા માટે અચકાવું જોઈએ? લોકમત કેળવવા અને સુધારવાનો એ એકજ રસ્તો છે. “કન્યાવિક્રય ન કરનારાં કુટુંબો થોડાં જ હોઈ, વરરાજ્યો મોંઘા થાય છે, હવે અમે શું કરીએ?” આવી પોક મૂકવાનું કેળવાયલાઓને મન થાય એ જ આજની કેળવણીની કીમત કેટલી આંધી શકાય એ બતાવવાને પુરતું છે. સમાજનું રક્ષણ કરવાનો કોઈ પ્રયાસ પોતે તો કરી શકે નહિ, અને બીજાઓએ પોતાથી અને તેટલી અકલ અને શક્તિ ખર્ચાને જે કોઈ પ્રયાસ કર્યો હોય તે સુધારવાનું પણ અને નહિ, માત્ર તોડવાનું જ રહે એ શું ‘કેળવણી’માં ‘બેળવણી’ હોવાનો પુરાવો નથી?

અંગ્રેજી ભણેલાઓ કહે છે કે, સ્ત્રી અને પુરૂષ સમાન ગુણવાળા-સમાન શોખવાળા જોઈએ. પુરૂષ ભૂગોળ-ખગોળની વાતોમાં મજાહ માનનારો વિદ્વાન હોય અને સ્ત્રી તો ચૂલામાં ને ઓઢામાં રમી રહી હોય તો સંસાર સુખી થઈ શકે નહિ. તદ્દન સાચી વાત! જો એક સ્ત્રીને ત્હમારા જેવા ગુણ અને શક્તિવાળી બનાવવા ઇચ્છો છો તો ત્હમારા દેશના-ત્હમારા ગામના-ત્હમારી પડોશના અને તે સાથે જ ત્હમારા ધર્મ અને જ્ઞાતિના લોકોને આવી જ અજ્ઞાન-હલકી દશામાં રહેવા દઈ ત્હમે તેઓ વચ્ચે રહેનારા અંગ્રેજી ભણેલાઓ સુખી સંસાર જોવાની આશા રાખો છે કે? આ વખતે ત્હમારી શીલસુશી ક્યાં ચાલી જાય છે? ‘ગોળ’ ને ‘સાંકડી હદ’ ગણનારાઓ ૧,૨૫

કે ૫૦ હજાર માણસોના હિતમાં પોતાનું હિત માનનારા ‘બંધારણ’—
 ને જો ત્હમે ‘સાંકડી હદ’ ઠરાવોછો તો માત્ર ‘હુતો ને હુતી’ના
 જ રિતની ફરકારમાં દુનીઆનો સમાવેશ માનનારા ત્હમે લોકો
 ત્હમારી તે હદને માટે શું વિશેષણ ઉત્પન્ન કરવાના છો તે કાંપ
 વિચાર્યું ? કોઈ પણ સમાજને ઉન્નત દશાએ લાવવા માટે ‘અભિમાન’-
 ના ગુણની ખાસ જરૂર છે, શીલસુશીલ ‘સમાનતા’ ની વાતો ત્હમાં
 ચાલી શકે નહિ ! ‘સમાનતા’ નો સિદ્ધાંત જો જોવાનીસો પકડે તો
 ત્હમણે શા માટે જો કદરૂપા હીંગુજી ઉત્પન્ન કરનારી ન્હાની હદવાળી
 ભૂમિ માટે અભિમાન ધરાવવું જોઈએ ? અને જો તે અભિમાન ત્હમ-
 નામાં ન હોતે તો આજે રાક્ષસી રસીઆની ડાઢમાં તે ચવાઈ ગયું ન
 હોતે કે ? કહો કે ‘અભિમાન’ની ખાસ જરૂર છે. ગુજરાતી કે પંજાબી
 એમ કેમ કહેને નથી કે ‘મ્હારી કન્યા કાઠિયાવાડમાં આપું’ ? (કેળવણી
 તો ગુજરાતી જોનો કરતાં કાઠિયાવાડમાં વધારે છે તો પણ એમ કેમ ?)

ગુજરાતને જો વ્યાપારની મદદ હોય તો વ્યાપારરહીત બનેલા
 ઝાલાવાડે પોતાના દેશના યુવાનોને પોતાના ખર્ચે કેળવણી આપીને
 પોતાના જમાઈ થવાને લાયક બનાવી પોતાનો દેશ ગુજરાતની હરી-
 ક્ષાઈમાં ઉતરવા યોગ્ય છે એમ બતાવી આપવું જોઈએ છે. ઉન્નતિનો
 એ જ રસ્તો છે.

‘બંધારણ’ ગમે તેવાં સુંદર હોય પરંતુ જોને પારકો જ
 દોષ કહાડવાની ટેવ છે એવા પુરૂષો તો પોતાની ટુંકી દૃષ્ટિને દોષ
 ‘બંધારણ’ ઉપર જ દોળી દેવાના અને આંતે ‘બંધારણ’ ને તોડી
 પાડવાનો ઉદ્દેશ કરવાના. પરંતુ સમજદાર શાણા સજ્જનો તો
 ‘બંધવા’ માં પડેલી મુશ્કેલીનો ખ્યાલ લાવીને, પોતાને પડતી કોઈ
 અડચણને દૂર કરવા માટે ખાનગી રીતે તેમજ બહાર રીતે ખીંચઓ-
 ની સલાહ પૂછવાને અવશ્ય થોભશે, પણ ‘તોડવા’ ને કદી તત્પર
 નહિ જ થાય.

દૃષ્ટાન્તોમાંથી આગલ ચાલો. ‘બંધારણ’ ની શી જરૂર છે
 અને ‘બંધારણ’ તરફ કેવી દૃષ્ટિએ દરેક વ્યક્તિએ જોવું જોઈએ એ
 બાબત વિવેચન કર્યા પછી હવે આપણે ‘ચતુર્વિધ સંઘ’ નામથી
 ઝોળખાતું જૂના વખતથી ચાલ્યું આવતું અને ‘કોન્ફરન્સ’ નામથી
 ઝોળખાતું નવું સ્થપાયલું બંધારણ: એ બન્નેનું સ્વરૂપ તપાસીશું અને
 એમના ગુણ દોષ વિચારીશું તથા ત્હમની હયાતી જરૂરની છે કે કેમ
 એ પણ ચર્ચિશું. [જૈનસમાચાર, તા. ૨૪ જુલાઈ ૧૯૧૧]

જૂનાં અને નવાં ‘બંધારણો’ અથવા પ્રાચીન કાળથી ચાલી આવતી અને નવી સ્થપાયેલી સંસ્થાઓ.

(૨)

જૈન પત્રકારો, લેખકો તથા વિચારકોની કૉન્ફરન્સ
માટે દરખાસ્ત અને આમંત્રણ.

તા. ૩૧ જુલાઈના અંકમાં ‘બંધારણોની’ ની-‘સંસ્થા’ઓની
શું જરૂર છે અને તેમને અનુસરવાની કેટલી બધી અગત્ય છે
એ બાબત પર મહારા વિચારો હું છૂટથી જણાવી ચૂક્યો છું. ત્યાં મહે
સુધરેલા પરંતુ એકત્રપેટા વિચારવાળા ભાઈઓને ખુલા શબ્દોમાં
ઉપાલમ્ભ આપ્યો છે. આજે આપણે ‘ચતુર્વિધ સંધ’ના નામથી
જૂના વખતથી ચાલી આવતી સંસ્થાના સંબંધમાં વિચાર કરવાનો
છે; તેમાં કદાપિ શેઠીઆ અને સાધુ વર્ગને માટે કડવી દવા જેવા-
માં આવે તો તેમણે પોતાની જાતને દવાની જરૂર જે સ્થિતિમાં
પડતી હોય તેવી સ્થિતિમાંથી મુક્ત કરવાની કોશીશ કરવી.

સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ ચાર વર્ગથી બનેલી
સંસ્થાને ‘ચતુર્વિધ સંધ’ કહેવાય છે. એક દષ્ટિએ જૈનોનું રાજ્ય-
બંધારણ ‘પ્રજાસત્તાક’ છે, એમાં સર્વનો અવાજ કમુલ રાખવા-
માં આવ્યો છે. જુલમી સત્તા ટાંધ એક વ્યક્તિને આપવામાં આવી
નથી. ‘બાબા વાક્યમ્ પ્રમાણમ્’ એવું પોલ કાંઈ જૈનોમાં રાખ-
વામાં આવ્યું જ નથી. એક સાધુનો દોષ એક શ્રાવકે ખુશીથી
કહાડી શકે, એવું જૈન કાયદો સ્પષ્ટ કરમાવે છે. અરે, ત્યાં સુધી કે
શ્રાવકને સાધુના ‘અમ્માપિઆ’ અથવા ‘માબાપ’ તરીકે ઠરાવ્યા
છે. રથનેમિ જેવા મહોટા સાધુને તેનો ગુન્હો-અરે ગુન્હનો ધરાદો
માત્ર જેવામાં આવતાં એક શ્રાવિકા કહે છે કે “તેને બિક્કાર છે!
ત્યારે મરણુ” એહેતર છે!” આટલી સ્વતંત્રતા જૈન શાસ્ત્રો દ્વરેક

જૈનધર્માનુયાયીને અર્થે છે; એમાં કાંઈ સાધુના કે શ્રાવકના, સાધ્વી-
ના કે શ્રાવિકાના ખાસ હક્કો નથી, કે જેથી તે મનધાર્યું કરી શકે.

સમાન હક્કો સર્વેને આપવા જેવી હૃદયની વિશાળતા ધરા-
વતા જૈનશાસનમાં આખાદી અને સુલેહશાન્તિ જળવાઈ રહે એ
કાંઈ આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી. પરંતુ તે દુરંદેશ જૈન ધારાશાસ્ત્રીઓ
આ દુનિઆમાંથી ચાલ્યા ગયા અને વખત જતાં પાછાના જૈનો
અસલી ધારાશાસ્ત્રીઓના આશયને ભૂલી ગયા, જેને પરિણામે,
માયાના ફરેલા-જેહુકમી ચલાવતા-અકલથી શત્રુતા ધરાવતા અને
અધ્યાત્મના નામથી ભડકતા ફરતા એવા મુઠ્ઠીભર સાધુઓના અને એમનો
જ ગુરૂમંત્ર લેઈ આગેવાની બધાવી પડેલા કેટલાક કહેવાતા ‘ શેઠી-
આઓ ’ ના હાથમાં જૈનશાસનની લગામ આવી ગઈ. તેઓએ
ધર્મના પંથો, પંથના વળી વાડાઓ, વાડાના પણ ઉકરડાઓ,
ઉકરડાઓની પણ ગંધાતી ગટરો વધારી મૂકી અને એ ગટરની
બહાર નજર કરે- અરે ગટરને છોડી વાડા કે પંથની હદમાં (પ્રમાણમાં)
વધુ સ્વચ્છ હવાની વાનગી લેવા હિમત ધરે એને ગરદન મારવાની
પોતાને સત્તા છે એવો હક્ક હસ્તગત કર્યો. એવા સાધુઓને એવા
આગેવાનો પણ મળી ગયા અને એમણે ‘ બાબા વાક્યમ્ પ્રમાણમ્ ’
કરીને ગુરૂના મૂર્ખતા ભરેલા હુકમોને અમલમાં મૂકવાની-કોઈ પણ
જોખમે અને કોઈ પણ ભોગે અમલમાં મૂકવાની ‘ શ્રદ્ધા ’ (!)
ધારણ કરી. પરિણામ શું આવ્યું તે કહી બતાવવા માટે એકાદ
હરિભદ્ર કે કાલીદાસ કે શૈક્ષણિકરની નજર જેવું રહ્યું નથી, એટલી
બધી ખુદ્દી રીતે પરિણામ આપોઆપ જગજાહેર થઈ ગયું છે.
જૈનો પગલીકની બત્રીસીએ ચહડ્યા છે, જૈન ધર્મ માટે આજકાલના
જૈન ભવાડાઓ જોઈ દુનિઆ હલકો મત બાંધવા દોરાઈ ગઈ છે
અને હજી આપણે જોવાનું અને નેવાનું બાકી રહે છે કે જૈન ધર્મ
આખી દુનિઆમાં હજી વધુ લઘુતા પામશે. આવતા અંકમાં ‘ સંઘ
બહારનું શાસ્ત્ર ’ નામનો મહારો લખેલો એક લેખ વાંચવાથી વાચકો
સમજી શકશે કે જેહુકમી કેટલી હદે વધી પડી છે.

અમુક પુસ્તક વાંચવું એ પણ સંધને ગુન્હો, કોઈ પણ ઉત્તમ
બાજત પર ભાષણ આપવું એ પણ સંધને ગુન્હો, અન્યધર્મીની
સોજત કરવી એ પણ ગુન્હો; આવી આવી બાજતો હમણાં કાઢી-

ઓના હરી માફક ઉભરાઈ આવવા લાગી છે—અરે તીડાની માફક ઉભરાઈ આવવા લાગી છે અને જૈનધર્મનો સ્વર્ગ પાક ખાધ જઈ ખાલી ખોખું કરી ચુકવાની તૈયારીમાં જ છે.

કોઈ પુસ્તક વાંચવું એ શું મિથ્યાત્વનું કામ છે ? જ્ઞાનનો પ્રયાસ એ શું પાપ છે ? બુદ્ધિને વિકસાવવી એ શું 'અધર્મ' છે ? જો હુનીઆનો કોઈ મ્હોટામાં મ્હોટો દેવ પણ અમને એવું ફરમાવતો હોય તો તે દેવને માનવા અમે બંધાયલા નથી, તો પછી આચાર્યો કે સાધુઓનાં એવા મિથ્યા બકવાદની અમને શું પરવા પડી છે ? આંખો મીચીને કૂવામાં પડવાથી જો અમને મોક્ષ મળતું હોય તો તે મોક્ષ અમારે નથી જોઈતું, જો તે વેશધારીઓને મુખારક હો ! હરકોઈ ધર્મનું કે હરકોઈ વિચારનું પુસ્તક વાંચવું—સાંભળવું કે જોઈવું એને અમે કદી પાપ માનીશું નહિ; એમાંના વિચારો ખોટા હશે તો અમે તેને ગ્રહણ કરીશું નહિ, સાચા હશે અને અમારા આત્માને કોઈ પણ ગુણ પ્રગટાવવાના કામમાં મદદ કરશે તો તે ગમે તે ધર્મનું પુસ્તક હો--ચાહે કોઈ ક્રીશ્ચિયનનું બનાવેલું કાં ન હો--પણ અમને તે માન્ય છે--અમારું તે ઉપકારી છે.

મરહુમ કવિ રાયચંદની વિરૂદ્ધમાં મ્હું કેટલાંક વર્ષ અગાઉ એકાઠ વખત વિચારો પ્રગટ કર્યા હતા; હું હજી પણ તેમને કેવળી કે તીર્થંકર તરીકે કે અપવાદ રૂપ પુરૂષ તરીકે માનતો નથી. શ્વેતા-મ્મર મૂર્તિપૂજક સાધુ આણંદસાગરજીના ઉપર મરહુમના સંબંધમાં લેખ લખતાં આવી પડેલી ઘાડ વખતે તેમની મદદમાં ઉભો રહેનાર પણ હું જ હતો; તે છતાં આજે જ્યારે મરહુમના પુસ્તકને વાંચવા કે તેમના ઉપર ઉપકાર દ્રષ્ટિથી જોઈએ પણ એક મહાભારત ગુન્દા તરીકે ગણવા લાગ્યું છે અને આચાર્યો એવા ગુન્દા (!) માટે પોળ બહાર અને સંઘ બહારનાં કારસ કરવા લાગી પડ્યા છે તેને વખતે મ્હારે કહ્યા સિવાય ચાલશે નહિ કે, 'જૈનશાસન'ના રાજ્યનો ચોથો હિસ્સો ધરાવતા શ્રાવક વર્ગના વાજળી હક્ક ઉપર તરાપ મારનાર સાધુઓ હમારા આખા સમાજના શત્રુઓ છે--રે વીર પરમાત્માના દ્રોહીઓ છે. 'અમુકને જ માનો, અમુક વિચાર જ સાંભળજો' એમ તે પિતામહે કદી ફરજયાત દરાવ્યું નથી. 'અન્ય ત્રિંગે સિદ્ધા' એવો બોલ બોલનાર મહાવીરના પુત્રો ઉપર--જૈનો ઉપર, ખુદ જૈન ધર્માનુયાયી પુરૂષોનાં વચનો વાંચવાં કે માનવાં એને મહા-

ભારત અપરાધ ઠરાવવા જેવી જોડકમી ચક્ષાવવામાં આવશે, તે પછી અમે શ્રાવણને ધરતી પર પગ મૂકવો ભારે થઈ પડશે. મરહુમ રાયચંદભાઈનાં પુસ્તકો વાંચવાં એ જો ગુન્હો હોય તો પછી પીળાં કપડાંવાળાનાં પુસ્તકો વાંચવાં એ સફેદ કપડાંવાળાના હિસાબે ગુન્હો નહિ કે ? અને પીળાં કપડાંમાં પણ 'સાગર'નાં પુસ્તક વાંચવાં એ 'વિજય'ના હિસાબે ગુન્હો નહિ કે ? થાઓ તૈયાર ત્યારે, ઉગામો 'સંઘ બહાર'નું શસ્ત્ર અને કુત્ર જૈનોને કરી દો સંઘ બહાર, એટલે પીડા મટી ! પંદર લાખ ગણાતા હતા તે ન ખમાયા તેથી પાંચ લાખને જ વીરના પુત્ર માન્યા, હેમાંએ હવે તો મારામારી ચાલી અને એક જ ગચ્છમાં પણ અમુકના વિચારો સાંભળનારને ગચ્છ બહાર કે સંઘ બહાર મૂકવા માંડ્યા ! હવે તો જૂઠા જૂઠા સંઘાડાના સાધુઓ પોતાના ઘેર માણસો જન્માવે અને હેમને જન્મથી જ પોતાના વિચારના બનાવે તો કાંઈ ખરો જૈન ધર્મ (હેમની વ્યાખ્યા પ્રમાણે ખરો જૈન ધર્મ) ટકી શકે ! બાકી તો જૈન ધર્મ પાયમાલ થઈ જશે !

પરંતુ નહિ, શ્રાવણ ! તહમ્મે એવા બહીકણ ન થાઓ. તહમને આંખે પાટા બંધાવનાર પરની તહમારી પૂજ્ય બુદ્ધિને તળીઆ વગરના કુવામાં ફેંકી દો. અપાસરો છોડી આખી દુનીઆમાં ફરો, અને કૂવામાંનાં દેડકાં થતાં બચી જઈ દુનીઆનું જ્ઞાન પામો. અમુક જગ્યામાં જ સર્વ જ્ઞાન ગોંધી રાખ્યું છે એવો સાંકડો અને આત્મઘાતી વિચાર છોડી તત્વનો અને નીતિનો ઉપદેશ અને ચર્ચા કરનારાં હરકોઈ લેખકનાં પુસ્તકો વાંચો અને તહમારી બુદ્ધિને ધાર ચઢાવો. એમ કરતાં તહમને સંઘ બહાર મૂકવાની કોઈ બચુચકો હિમત ધરે તો કહો કે અમે જ તહમને સંઘ બહાર-ભગવાન વીરના સંઘ બહાર સમજીએ છીએ. રાજની પાશે લસ્કર થોડું હોય અને બહાર-વટીઆ પાસે જખરી ફેજ થઈ જાય એથી શું બહારવટીઓ 'રાજ' કહેવાશે ? 'વીર' ના યોદ્ધાઓ હમેશ થોડા જ રહેવાના છે; ઘણા કરતાં મૂર્ખાની સંખ્યા સઘળા દેશોમાં અને સઘળા જમાનામાં વધારે જ હોય છે; સિંહ કરતાં કૂતરાંઓની ગણતરી વધારે જ થાય છે. જ્ઞાનના શોખીનોને-અમૃતના શોખીનોને ભગવાનના સંઘ બહાર કહાડવાની તાકાદ કોણ ધરાવે છે ? નવા જમાનાની ઝાંખી થજા પામેલા ઓ જૈનો ! જાગો, તહમને આ બનાવટી શસ્ત્ર બતાવી.

ધમકાવનારા વીરના દ્રોહીઓને હમે તહમારા ઉત્તમ અને સ્વ-
તંત્ર વર્તનથી જૂદા પાડો અને હમે નહિ પણ તેઓ જ વીરના
સંઘ બહાર છે એમ સાબીત કરી બનાવો. ‘સંઘ’ કોનો ? અહા-
વીરનો !-હા મહાવીરનો . અને ‘વીર’ના ‘સંઘ’ના લોકો શું
કાચર હોઈ શકે ? દશવૈકાલીલિક સૂત્રમાં જેણે ‘ધમ્મો મુક્કિ મંગલ’
એમ કહી જૈન ધર્મ પર ખાસ પક્ષપાત ન બતાવતાં ‘ધર્મ જ
ઉત્કૃષ્ટ મંગલ છે’ એમ કહ્યું એવા પક્ષપાતરહીત પ્રભુના ‘સંઘ’માં
માત્ર હુંદીઆ જ હોઈ શકે, કે તપા જ હોઈ શકે, કે દીગંબરો જ હોઈ
શકે, કે અમુક આચાર્યને માનનારા જ હોઈ શકે એવું કહેવું એ માત્ર તે
પિતાના નિર્મળ નામને બદનામ કરવા બરાબર છે. આવો આવો;
અમારા પિતાના શાસનમાં કોણ પણ આવો; અમે એ ‘વીર’ના
‘સંઘ’ના લોકો કોઈને ‘સંઘ બહાર’ તો મૂકતા નથી જ, પરંતુ તે
‘સંઘ’માં આવનાર હિંદુ, પારસી, ખ્રીસ્તી હરકોઈને અંદર લેવા
તૈયાર છીએ. અમારા ‘વીર’ના શાસનમાં હલકી બતના ‘દેડ’ને
પણ લીધેલા છે અને એને કેવળજ્ઞાન મળતાં કોઈ આચાર્યે વાંધો
લીધો નથી ! અરે અમારા સંઘમાં તો હાથી ને વાઘ, સાપ અને
સસલું સર્વ પ્રાણી માત્ર છે. હરકોઈ જીવ કે જે અમારા પિતાની-
અમારા રાજ્યની-અમારા દેવની ખુબી સમજી શક્યો છે અગર સમ-
જવા ઇન્તેજાર છે તે અમારા સંઘમાંનો એક છે અને અમે એને
તરછોડવાની નીચતા ન કરતાં અમારાથી બતની મહેનતે આગળ
વધારવા ખુશી છીએ. જે બીચારા-આપણા-મૂરખા લોકો મહાવી-
રના શાસન બહારનો જૂદો જ સંઘ ચલાવે છે અને ‘સંઘ બહાર’નું
હથીઆર સર્વને બતાવી બતાવીને તાંબુલ મગ્ગની માફક પળે
પળે ભાવહિંસા કર્યા કરે છે એમને પણ અમે તો સુધારવા અને
અમારા ‘વીરના સંઘ’માં લેવા ઇચ્છીએ છીએ. અમારા પિતાનો
એ જ હુકમ છે કે સઘળાને ‘શાસન રસી’ બનાવો !

અને બીજી બાજુએ પેલા હઠીલા-બાળજીવો અપાસરામાં
જીવદયાતાં બાપણો થતાં જોઈ કળીએ કળીએ કપાઈ જઈને રાતોરાત
ફરીને સંઘ બહારની સહીઓ લેવા મથી રહ્યા છે ! બાપણો થાય
--એ બાપણોની તારીફ થાય--કેળવાયલા સ્વધર્મીઓ એ બાપણોથી
પ્રસન્ન થઈ સાધુનાં વ્યાખ્યાનો કરતાં તે બાપણો કેટલાં ચઢીઆતાં
છે એવી સરખામણી કરે--અને અન્યધર્મીઓ તારીફ કરે આ બધું

પેલા સાધુઓથી કેમ ખમાય ? ભાપણુ સાંભળવા માટે કોઈએ આવું નહિ એવો ટંદેરો પીટાવવાની બહાદુરી કરનાર શ્રાવકો અને સાધુઓ આ જમાનામાં આવી બંધી કેટલી ઘડી ચલાવી શકવાના હતા ? અપાસરો ખુલ્લો રહેશે તો ભાપણુ કરનાર કરી જશે એવા ડરથી સાધુઓ અંદર પુરાઈને બહારથી તાળાં વસાવે અને વ્યાખ્યાન પણ બંધ રાખે અને સર્વને તદ્દન જૂઠ્ઠી વાતો કરે અને હિતચિંતક શ્રાવકને ગાળો દે એવાં તૂત હવે કેટલો વખત ચાલશે ? ખાનગી ગૃહસ્થો ઉપર ખોટાં તહોમતો અને ગાળોનો ઉચ્ચાર જાહેર મકાનમાં કે પ--૭ માણસો વચ્ચે કરવો એ ફોજદારી ગુન્હો થાય છે, એ વાતનું હવે અંગ્રેજી હુદ્દમાં રહેતા સાધુઓએ ભાન રાખવું જોઈએ છે; કારણ કે હવે દોષીત--જૂઠ્ઠા અને નિંદક સાધુઓને કોર્ટમાં ઘસડવા એ કાંઈ પાપ મનાતું નથી. અમે જૈનો હવે મક્કતનું ખાઈને મસીદે સતારા અને સત્રા છતાં કંપીને ન બેસતાં ખોદણી અને ક્ષેપનું જ કામ કરવામાં આનંદ માનનારા દેંગી સાધુનામધારીઓને માનવા--પૂજવા કે સાધુ તરીકેના કાંઈ પણ હક્ક આપવા ચોખ્ખી ના કહીશું અને અમે હૈમને ખુલ્લી રીતે કોર્ટમાં દોરીશું. એક સાધુ ખીલકુલ અભણ હોય તે સામે બોલવાનો અમને કશો નથી, એક સાધુ તપસ્યા ન કરતો હોય ત્હેની ફર્યાદ કરવાનો અમને કશો અપ્ત્યાર નથી, એક સાધુ બારીક ક્રિયા ન પાળતો હોય તે માટે બડબડવા અમે ખુશી નથી; પણ એક સાધુ પછી તે ચાહે તેવો મ્હોટો હોય--રેખુદ અમારો ગુરૂ પોતે હોય--પણ જોતે ખટપટ-જૂઠ્ઠા--ગાળગલોચ અને કુકર્મમાં રચ્યોપચ્યો રહે તો એની સઘળી ક્રિયાઓના આડંબર છતાં અમે એને અમારા સમાજનો શત્રુ જ માનીશું અને એના ફોજદારી ગુન્હા બદલ એને કોર્ટમાં ઘસડવામાં અમારા ધર્મની શોભા સમાયલી છે એમ જ માનીશું. લોકો મૂળે તો અર્ધદંઘ છે જ, કેળવણી જૈનોમાં સર્વ કરતાં ઓછી છે, બહારના મહાપુરૂષો--અધ્યાત્મીઓ અને શૈલસુદે તથા આત્મમોગમાં શરા પુરૂષોથી જૈનો ખીલકુલ અજ છે; હૈમાં વળી લોકો ભણશે કે સારા વિચારો સાંભળશે તો આપણી માનપૂજ બંધ થશે એ ડરથી સાધુઓ એમની આંખે પાટા બાંધે છે. હાયરે ! આ ચીબડાં ગળનારી વાહથી અમને કોણ બચાવે ? અમને કોણ બચાવે ? અમને કોણ બચાવે ?

ઓ જૈન લેખકો ! ઓ પત્રકારો ! ઓ વિદ્વાનો ! ઓ વિચારકો ! ઓ વિશાળ હૃદય ધરાવતા થોડાએક મુનિરત્નો ! અમારૂં ચિત્ત આપના તરફ દોડે છે. ત્હમે ઉડો, બાપુ ઉડો, છેક જ એકલપેટા અને પોતાની સગવડોના શોખીન ન બનો. મનને દટ કરો અને જૈન શાસનની માલેફી બથાની પડનારા આ ઈસ્પોટીક સાધુઓ અને આગેવાનોની આંખ ઉઘડાવવા માટે એક મંડળ રચાવો.

એ મંડળમાં સાધુમાર્ગી, મંદીરમાર્ગી અને દીર્ઘાંશર તમામ સંપ્રદાયના વિચારકો (thinkers), લેખકો અને પત્રકારો તથા વક્તાઓ દાખલ થાઓ. જે મુનિરત્નો એ મંડળના કાનુનને પસંદ કરી શકે ત્હમને પણ ત્હમાં શામેલ રાખો પરંતુ નકામો ખળભળાટ ન થવા દેવા માટે એમનાં નામો ગુપ્ત રાખો. આ મંડળની મુખ્ય માન્યતા એ હોવી જોઈએ કે, જ્ઞાન ગમે ત્હાંથી મેળવવાની હરએક મનુષ્યને છૂટ છે; મંડળનો દરેક માણસ ગમે તે ધર્મ પાળી શકે--ગમે તે માન્યતા ધરાવી શકે અને તે છતાં ભિન્ન માન્યતાવાળા ખીજાઓ તરફ મતસહિષ્ણુતા ધરાવે; ત્રણે શીરકામાં ચાલતાં તોજ્ઞાન અને જીવનને તોડવા માટે મંડળના સધળા મેંબરો તન--મન--ચેતથી સાથે મળીને કામ કરે. જે માત્ર ત્રણે શીરકાના પત્રકારો અને લેખકો જ આ મંડળમાં જોડાય તો ૧૫ લાખ જૈનોને વિશાળદષ્ટિના બનાવવા એ કામ કાંઈ મુશ્કેલ નથી,--જૂઠ્ઠા જૂઠ્ઠા વાડાના સેંકડો 'શીકારી'ઓને શરમભરેલી રીતે હાંકી કહાડવાનું કામ ખીલકુલ કઠીન નથી--કહેવાતા આગેવાનો પૈકી ધર્માદાના માલ ખાધને મહાજનીઆ પાડા જેવા બનેલા 'બંદેખાં'ઓની આંખો ઉઘડાવવાનું કામ કાંઈ અશક્ય નથી.

આ માટે પ્રથમ તો જૈન કામના પત્રકારો, વિદ્વાનો, વિચારકો અને લેખકોની એક 'કોન્ફરન્સ' ભરવાની ખાસ જરૂર છે અને જે મહારા ખીજા સહયોગીઓ મહારૂં રંક આમંત્રણ સ્વીકારવા કૃપાવાન થાય તો પડેલી બેઠક મહારા ખર્ચ અને મહારી ઓશીસમંજ કરવા હું આમંત્રણ આપું છું. અમદાવાદ એક મધ્યસ્થળ છે, કે જ્યાં સધળા પ્રાન્તના લોકોને આવવું એકસરખું સુગમ છે અને જ્યાં સ્વધર્મના તેમજ અન્યધર્મના વિદ્વાનોની સારીસરખી સંખ્યા હોવાથી આપણને સારી સલાહ મળવાની પણ સુગમતા છે.

ભોજન, ઉતારા અને દરેક બાબતની સગવડ કરવાનું કામ 'જૈન-સમાચાર' આશીસ પોતાના શિર લે છે. કયા મહિનામાં આ કાન્દર-સભરવી અને તહેમાં કોને કોને આમંત્રણ આપવાં એ વગેરે બાબતનો નિશ્ચય થવા અગાઉ હું ત્રણે કીરકાના સઘળા પત્રકારો અને વિચારકો તેમજ લેખકોના અભિપ્રાય જાણવા ચાહું છું.

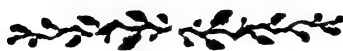
ફરીથી યાદ કરાવવાની રજા લઇશ કે આવા મંડળનો હેતુ કાંઈ સાધુવર્ગને કે અગ્રેસર વર્ગને હલકા પાડવાનો કે તહેમના આપણે માલીક બનીએ તેવો કાંઈ નથી. જે સાધુરત્નો પોતાને રસ્તે ચાલે છે, દુનીયા પર ઉપકાર કરતા હોવા ન કરતા હોવા પરંતુ કોઈને નુકસાન તો નથી જ કરતા, પોતે આચાર સમ્પત્ત પાળતા હોવા મધ્યમ રીતે, પરંતુ જૈનોના ઉદયના કોઈ પણ કામમાં-એકાંત 'વર્મ'ના કામમાં કે મિશ્ર કામમાં પણ ખસેલ ન કરતા હોય તહેમને આપણે સંપૂર્ણ માનની દૃષ્ટિથી જોવા; માત્ર જેઓ ખટપટ, નિંદા, જોડકમી અને દુરાચારમાં ફસાયલા છતાં સિદ્ધાંતથી હાથ ન ડહાડતા હોય એવા નામધારી સાધુઓનું, અને કાં તો છોકરાંની લાલચથી કે પૈસાની લાલચથી કે અંધશ્રદ્ધાથી એમની પોપટીલામાં જેઓ મદદ કરતા હોય તેવા આગેવાનોનું, બળ ઓછું કરવા માટે કાયદાની મર્યાદામાં રહીને દરેક હલાજ લેવા: એ જ આપણે આશય છે. ઉત્તમ સાધુઓ-શાન્ત મહાત્માઓ-વિદ્વાન ઋષિઓ અને સુન્ન આગેવાનો તો આપણા ઉપકારી પુરુષો છે અને એવાઓ જે કોઈ પણ પંથમાં હોય તે પંથના આપણે ન હોઈએ તો પણ તહેમના તરફ પૂજ્યભાવ સઘળાએ રાખવો અને તહેમની સલાહો પાળવી, એમના સંસર્ગમાં આવવું અને એમનામાંના જેઓ આપણા કામમાં જોડાવામાં હોય ન માનતા હોય એમને આપણા મંડળમાં ગુમ રીતે જોડવા.

આવો, જૈનો ! આવો: આપણે જુના સંઘને કાયમ રાખીને એક નવો જ 'સંઘ' ઉભો કરીએ કે જેથી સંઘ બહાર થવાની ધાસ્તી કોઈને માટે રહેવા જ પામે નહિ. આવો, જૈન કોમના તારાઓ ! આવો; આપણે, અનાર્યોના હાથનો માર ખાઈને પણ તહેમને સુધારનાર કૃપાનાથ વીર ભગવાનના સાચા પુત્ર બની આપણા ભાઈઓની ગાળો-અપમાન અને માર ખમીને પણ એમને સુધારવા માટે

પ્રયંડ પ્રયત્ન આરંભીએ. આવો ! યુવાનો ! આવો; આપણે આપણાં કામળા પુષ્પ જેવાં શરીરો સંઘસેવાની વેદીમાં--યજ્ઞમાં હોમીએ અને હેમાં સઘળા જૈનોનાં પાપો બળી ભસ્મ થાઓ એમ પ્રાર્થના કરીએ. આવો ! કેળવાયલા અંધુઓ ! આવો; આપણે સાધુ અને શેઠીઆનો વાંક કહાડીને એક ખૂણે ન ભરાતાં આપણું કુર્તવ્ય બજાવીને આપણે ખરા સાધુ છીએ અને ખરા આગેવાન છીએ એવું દેખાડી આપી ભગવાનની કૃપા મેળવવા મહેનત કરીએ.

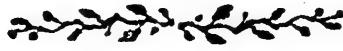
કારણ કે, જેઓ આ યજ્ઞમાં નહિ હોમાય તેઓ ‘ જૈન ’ નથી; લોકલજ્ઞ અને બહીષ્કણપણામાં તણાશે તેઓ નરકની વેતરણી-માં તણાશે; અને જેઓ પૈસાવાળાની રહેમાં રહેશે તેઓ રત્નપ્રભા નરકમાં રહેશે; અને જેઓ સાધુ-અસાધુનો તફાવત સમજવા છતાં પણ અસાધુનો ડર રાખી દોષને ખરે વખતે ચેતાવવા-અચાવવાની પોતાની જોખમદારી નહિ સમજે તેમને પરમાધામી સમજવશે; અને જેઓ બહાંગણીને પોતાનું પેટ ભરવામાં જ મશગુલ રહેશે અને સંઘસુધારણા માટે આત્મભોગ નહિ આપે તેમના ભોગ મળવામાં વાર નહિ જ લાગે; અને જેઓ કામ કરવા વખતે દૂર રહેશે તથા સાધુઓ કે અગ્રેસરોને માત્ર ગાળો દેવામાં જ આનંદ માનશે તેમને માટે નીગોદનો આનંદ નિર્માયકો જ સમજવાનો છે. આવો, અય નવજવાનો ! બીજાને દપકો દેવા બહાર આવો અને તહામે પોતે ડપકાને પાત્ર સ્વાર્થ કે પ્રમાદ નથી સેવતા એમ પણ જગતને બતાવી આપો. તે જ સખસ બીજાને દપકો દેવાને ‘ અધિકારી ’ છે કે જે બીજા માટે પોતાની સગવડ, પોતાનું ધન, પોતાનું શરીર કે પોતાની આખરને પણ જોખમમાં નાખતો હોય.

(‘જૈન સમાચાર’, તા. ૧૮ સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૧.)

નામદાર સરકાર શું તમારો

જોવા ઇચ્છેછે ?

જૈન ઝગડાનો વધો પડેલો મામલો સુધા-
: રવાનો છેલ્લામાં છેલ્લો રસ્તો.

દેશ રૂપી એક માણસનાં, જૂદી જૂદી કોમોરૂપી અંગો છે અને દરેક અંગની તનદુરસ્તી પર દેશની તનદુરસ્તીનો આધાર છે. કેટલાક છીછરા પેટના કમઅકલવાળા મનુષ્યો એમ માને છે કે, પોતાના વર્ગમાં પોતે ગમે તેમ લાતો મારે એમાં બીજાને બોલવા કે વચ્ચે પડવાનો કશો આધિકાર નથી; પણ એવાઓને હજી રાષ્ટ્ર અને ધર્મ શબ્દોના અર્થનું જ ભાન હોતું નથી. જ્યાં સુધી એક જૈન અને એક વૈષ્ણવ કે એક મુસલમાન હિંદમાં સાથે રહે છે ત્યાં સુધી જૈનના હલપારના ઉછાંછળાપણાને અટકાવવા ખાતર સલાહ આપવા, ચેતાવવા કે દંપટો આપવા વૈષ્ણવ અને મુસલમાન હકદાર છે—રે કર્તવ્યથી બંધાયેલો છે. એક કોમનો ચેપ બીજી કોમને :લાગતાં વાર લાગતી નથી, જેવી રીતે કે પેશાબની કુંડીઓ પોળ વચ્ચે ઢાળ્યા કરતા એક મલીન ઘરનો ચેપ સ્વચ્છ પડોરોને મેલેરીયા વગેરે દરદોના ડાચામાં હોમી દીધા સિવાય રહેતો નથી. શરીરનાં દૂર દૂર રહેલાં અંગો મૂર્ખ માણસને ભલે સંબંધ વગરનાં જણાય, પણ વાસ્તવમાં નખથી શીખ સુધીનાં અંગોપાંગ એક જ શરીર છે અને એકની પીડા બીજાએ લક્ષમાં લેવી જ જોઈએ છે. જે કંઈઆખોર મદમાતાઓને નીરાંતે લાતો માર્યા કરવાની ચળ આવતી હોય તેઓ તો ‘અમારા કામમાં બીજાઓને બોલવાનો શું હક્ક છે ?’ એમ બક્યા કરે જ પણ તેથી બીજાઓનો એક જ શરીરના અંગ હોવાનો દાવો રદ થતો નથી; અને જ્યાં સુધી એવો દાવો દાયમ છે ત્યાં સુધી સલાહ આપવાની અને બગડેલી બાજી સુધારવાના પ્રયત્નમાં યથાશક્તિ પોતાનો ફાળો આપવાની ફરજ પણ ટળી શકતી નથી.

અમારા જૈન વર્ગમાં હમણાં દૈવકોપ થયો જણાય છે. જૈનના ત્રણ ફીરકા પૈકી દરેકમાં અંદર અંદરમાં કલહ ચાલી રહ્યો છે; પરંતુ ત્રણમાંના એક એ જ મૂર્તિપૂજક જૈન વર્ગમાંના કલહે તો હવે મર્યાદા ઝોળાંગી દીધી છે. આ કલહે માત્ર એલાખોલીનું રૂપ જ ન લેતાં ગાળાગાળી અને લગભગ મારામારી સુધીનું રૂપ લીધું છે અને છેલ્લા નિંદક ચીથરીઆ પર જે કાંઈ વજન આપી શકાતું હોય તો ધારતી રહે છે કે એકાદનું ખુત થાય તો ના કહેવાય નહિ. દેવની પ્રજ્વલીત આગ જે મગજમાં લાંબા વખત સુધી બળ્યા કરતી હોય તે આખરે રથૂલ ભવનપર ભયંકર ખનાવમાં પ્રગટી નીકળ્યા સિવાય બાક્યે જ રહી શકે. રાજદ્રોહનાં ભાષણો અને લખાણો રૂપી માનસિક આગ શું રાજકીય ખુનો રૂપી હાથમાં પ્રગટી નીકળેલી આપણે નથી જોઈ ગયા ?

અમદાવાદના સંઘે આવે વખતે સુલેહના રક્ષણ માટે કશું કર્યું જોવામાં આવતું નથી. સુરત તો આગમાં ધી જ હોમ્યા જાય છે. મુંબઈમાં હોળી ભયંકર રંગો સાથે બસુકી રહી છે. અને સરકાર આ સર્વ દેખાવો—આંખને, હૃદયને અને મગજને ત્રાસ આપનારા આ દેખાવો ઠંડે પેટ જોયાં કરે છે. બરાબર વાજળી વખતે કાંઈ પણ પગલું ભરવામાં આવ્યું હોય તો તે મુંબઈના સંઘપતિનું પમલું છે. તે યુવાન વયેના પણ વિશાળ દૃષ્ટિના સાચા જૈને મુંબઈનાં સંઘને ગયા ખુબવારે એકંદો કરીને જે નિષ્પક્ષપાત વિચારો જણાવ્યા હતા તે યુદ્ધના બન્ને પક્ષકાને એ હૃદયમાં ડોતરી રાખવા જેવા છે અને તે સભાએ જે ઠરાવો કર્યા છે તે જૈન ડોમના અને હિંદના એક અગત્યના હિત અર્થે તાકીદે અમલમાં મુકવા જોગ છે. મુંબઈના સમસ્ત સંઘની તે જાંગી સભાએ સંઘપતિને એવી સત્તા આપનારો સ્તુત્ય અને દુરંદેશ ઠરાવ પસાર કર્યો છે કે નામદાર સરકારને વચ્ચે પડવા અર્જ કરવી.

કોઈ ઉપત્તિની વિચારવાળા કે ધર્મના ઝનુન (પ્રેમ નાહિ)—વાળા ઉતાવળીઆ જૈનો એમ કહેશે કે, ધર્મના કામમાં સરકારને વચ્ચે પાડવી એ હીક નથી થતું. હાલને મહારો નમ્ર જવાબ એ છે જે, સરકાર ‘ધર્મની રક્ષક’ ગણાય છે, વળી સરકાર હાલને એમ નથી કહેવા ઇચ્છતી કે હાલે ધર્મક્રિયા કરતો યા ના દરજ્જો આપણે

સરકારની રૈયત છીએ અને તેના રાજ્યમાં રહેનાર કોઇપણ વ્યક્તિ કે સમાજને તોશાન, કજીઆ કે મુલ્કેહનો ભંગ કરવાની કાંઈ સત્તા નથી. ધર્મને નામે કોઈ તો ખુન કરવા ઇચ્છશે તો શું સરકાર તેની વાતોને જતી કરશે ? પેલા ઉદાર હૃદયના નિષ્પક્ષપાત મુંબઇ સંઘપતિએ તટસ્થ તરીકે સંઘની સલા ભરી તો ત્યાં પણ કેટલાક મારતામીયાંઓએ તોશાન કરી મુક્યું, લાકડીઓ ઉડાડી અને ખુરસીઓની ફેંકાફેંક કરી મૂકી. શું આ છે આપણો જૈન ધર્મ ? એને જ તહમે ધર્મ કહેતા હો તો દરેક સમજી જૈને એવા ધર્મને પોતાની આબરૂ અને આત્માના રક્ષણ અર્થે તીલાંજલી આપવાની ફરજ પડશે. મારા-મારીથી ધર્મનું રક્ષણ થતું માનનારાને સરકારે પકડી પકડીને રાજ્યના રિપુઓ સાથે લડવા મોકલવાને તાલીમ આપવી જોઈએ છે, કે જોથી તે બહાદુરોને જોઈતું હતું તેવું કાર્ય મળી રહે અને અમારો શાન્ત ધર્મ, પ્રમોદ-મૈત્રી-કરુણા અને (હડહડતા દુશ્મન તરફ પણ) માધ્યસ્થ ભાવના ફરમાવનારો પવિત્ર નિરૂપદવી જૈન ધર્મ કલંકમાંથી બચી જાય.

જૈનોમાંના વિદ્વાન અને નિઃસ્વાર્થી પુરૂષોએ આ કલહને ખાનગી સમજવટથી કે બીજી હરકોઈ રીતે ઓલવવાના કરેલા સઘળા પ્રયાસો નિષ્ફળ ગયેલા જોવાયા છે. ખુદ મ્હોટામાં મ્હોટી જૈન સત્તા જે મુંબઇના સંઘપતિ હેમના શાન્ત અને નિષ્પક્ષપાત પ્રયાસ વખતે પણ મારામારી કરનારા ઝંખી શક્યા નહિ; તે હવે શું કરવું ? હવે શું જૈનો પોતે આ આગ ઓલવી શકે એવી આશા રહે છે ? ખુદ જૈનોના લખપતિઓ આ કલહમાં પક્ષકારો બન્યા છે અને જૈન સાધુઓ એક બીજાને વ્યભિચારી—વેશ્યાપુત્ર—બદમાશ વગેરે શબ્દો છાપાંઓ, પેમ્ફલેટો અને પુસ્તકોદ્વારા કહેવા લાગી પડ્યા છે ત્યાં બાકી શું રહ્યું ? આવે વખતે આ પક્ષનો વાંક કે પેલા પક્ષનો વાંક બતાવવાથી ઉલ્ટો ઝગડો વધ્યાં જ કરે. વળી બન્ને પક્ષે જીભની વરાળ કહાડવામાં બાકી રાખી નથી. માનહાનીની ફર્યાદો કરવાની બન્ને પક્ષે તૈયારીઓ કરી છે પણ જવાબથી થોડું પણ સાડું વાળી લેનારને સરકાર શરણું આપી રાકે કે કેમ એ એક ઘરમેળે વિચારવા જેવો સવાલ છે. વળી માનહાનીથી નુકશાન જ થયું હોય તો લાંબા દિવસ સુંધી બેસી રહેવાય જ કેમ, માટે કહેવાતું નુકશાન ખરું હોવા

કરતાં કંઈપીત હોવાનો વધારે સંભવ મનાશે. આ સર્વ લક્ષમાં લેતાં જણાય છે કે, નુકશાન કોઈ પક્ષને થયું નથી પણ મહાવીર પ્રભુના શાસનને જ થયું છે. જે શાક્યોએ પોતાની મારામારીમાં પતિનું ખીછાનું બગાડ્યું છે અને હવે તે પતિની ખીછ સ્ત્રીઓ કે જે આ અમુક પ્રસંગે તો દૂર જ હતી હેમને પણ આ નુકસાનનો હિસ્સો (વગર માગ્યે) મળ્યો છે.

આ સંજોગોમાં એક પણ પક્ષ ક્યારે ન કરે અને સરકાર એક પણ ક્યારેને કોઈ ન આપે એ ઇચ્છવાયોગ્ય છે. જે ક્યારે જરૂરી જ હોય તો તે સરકારે પોતા તરફથી કરવી જોઈએ છે અને તે બંને પક્ષમાંના ગાળગલોચવાળાં લખાણો લખનાર, લખાવનાર અને છાપનારને સજ્જડ શિક્ષા કરી દાખલો બેસાડવાના રૂપમાં હોવી જોઈએ છે. મહેને આશ્ચર્ય થાય છે કે અકેક લીટીમાં રૂપ ગાળો અને બિમત્સ શબ્દોવાળાં પેન્સિલેટો બ્રીટીશ રાજ્યમાં પ્રેસના ખુશ્ના નામથી પ્રગટ થાય અને હેને જેવા છતાં પોલીસ તે બાબે કાંઈ અટકાયત કરી શકે નહિ ! આવાં પ્રેસો, રાજ્યમાં ' ફોર્થ એસ્ટેટ ' તરીકે માન પામેલા પ્રેસના ધંધાને હીનપદ લગાડે છે અને પ્રેસમાલેકોના આખા વર્ગને કલંક રૂપ થઈ પડે છે. અમદાવાદનાં જે જે પ્રેસોએ આવાં ખુશ્ની રીતે ગુન્હાથી ભરપૂર હેન્ડખીલો માત્ર બમણા-ત્રમણા ચાર્જના લોભથી છાપી આપ્યાં છે હેમને એકદમ પકડીને શિક્ષા કરવામાં જેટલો વિલંબ થાય છે તેટલું આ જાહેર ધંધાની આબરૂને વધુ નુકશાન છે અને એવાઓ તરફથી રાજ્યને પણ કોઈવાર હાનીનો સંભવ વધશે. એક બાળકને પણ સમજાવવાની જરૂર પડે તેમ નથી કે આવાં લખાણો છાપવાં એ પાપ તથા રાજદારી ગુન્હાનું કામ છે; તે છતાં ઈરાદાપૂર્વક ગુન્હો કરનારા છંદોચોક બચી જાય અને ઉલટા હેમને બક્ષીસો મળે એ ન્યાયી અંગ્રેજ રાજ્યમાં ન જોયું જાય એવું અધાર્ ગણાશે.

જેન ઝગડાના બે પક્ષોને કાંઈ સમ્મ કરવાનું મોકુફ રાખીને માત્ર આ હુથીઆર રૂપ થઈ પડેલા પેટલરાઓને જ જે નામદાર સરકાર બરાબર શિક્ષા કરે તો જોનો તો આખરે વણીક પ્રજા છે; તેઓ તુરત પાઠ શીખી જશે અને કહ્યાનો અંત વગર મહેનતે આવી જશે; કારણ કે આગેવાનો અને શેઠીઆઓ

કાંઈ પોતે જાતે કશો ગુન્હો કરવાની હિમ્મત ધરી શકે તેવા છે જ નહિ, અને હેમનાં હથીઆરો આ પ્રમાણે શિક્ષા પામે તો ખીજા માણસો ગમે તેટલા લાભે પણ હથીઆર તરીકે કામ કરવા જરૂર ના કહેશે અને કહ્યો એટલેથી સમાપ્ત થશે.

નામદાર સરકાર એમ ધારે છે કે જનતાં સુધી કોઈ કોમના કે ધર્મના મામલામાં વચ્ચે ન પડાય ત્યાં સુધી સાફ. અલગત આવી ઉદાર વૃત્તિવાળી સરકાર માટે આપણે સર્વ મગર છીએ; પરંતુ જો રાજદ્વારી બગવાળોરોને (તેઓ પુત્રવત્ હોવા છતાં) દાખી દેવાની જરૂર હોય તો કોમી બગવાળોરોને પણ દાખી દેવા પર જ પ્રજાની અને સરકારની શાન્તિ નિર્ભર છે. જેઓ આજે પોતાના સગા ભાઈઓથી વિશેષ પ્રિય એવા સ્વધર્મી તથા ગુરૂઓ સાથે આટલી હદે તોફાન કરે તેઓ એ વૃત્તિને દાખનાર કોઈ નહિ મળવાથી વકરીને રાજદ્વારી તોફાનોની દિશામાં ઢળી પડે એ શું સંભવીત નથી ?

અલગત અમારી જૈન દોમ એક ડાહી, દીર્ઘ દૃષ્ટિવાળી, શાન્ત અને પરોપકારી કોમ છે. આજ સુધી તેણે પોતાનો મોજાનો ધણી સારી રીતે જાળવી રાખ્યો છે અને તે મોજાને લીધેજ, પેલાં ગટરકાસ ચીંધરાં છાપનાર-છપાવનાર બચી જવા પામ્યા છે. પરંતુ તે સઘળું છતાં જ્યારે મામલો આટલો ભયંકર થઈ પડ્યો છે ત્યારે જાને પક્ષને, પવિત્ર જૈન ધર્મના અને અલાર સુધી શાંત જીવન ચલાવતા જૈનોના માન અર્થે, કોઈ રીતે હેરાન ન કરતાં માત્ર એ જાનેના હથીઆર રૂપી લોભીઆઓને સજા કરી એ દ્વારા જાને પક્ષને માનમાં સમજાવવા નામદાર સરકારે કૃપા કરવી એ તદ્દન જરૂરનું પગલું છે અને તે તરફ એક જૈન તરીકે, એક હિંદી તરીકે તથા એક પત્રકાર તરીકે નામદાર સરકારનું આગ્રહ અને માનપૂર્વક લક્ષ બેંચવા સું એકવાર ફરીથી રમ લઉં છું.

('જૈનસમાચાર', તા. ૩ જુલાઈ ૧૯૧૧)

સંઘ વહારનું શાસ્ત્ર.

અથવા,

શાસનખાલ્યોની કૉન્ફરન્સ.

(૧)

મહારી એક ટેવ માટે મહને ઘણાએ સગાંસંબંધીઓ અને સાધુઓની ચાલુ ટોકણી છતાં, હું તે ટેવ હજી સુધી છોડી શક્યો નથી. તે ટેવ ખીજી કોઈ નહિ પણ મહોટાઓના પડદા પાછળ નજર કરવાની છે. સામાન્ય લોકો આ ટેવને ‘પરપંચાયત’ કહે છે, અંગ્રેજી બોલેલાઓ એને Carping Spirit કહે છે, થોડું બણીને સાધુ બનેલાઓ એને ‘અનર્થ દંડ વિરમણુ વ્રતનો ભંગ’ કરાવે છે; પરંતુ મહાદેવ મન એને ‘જનહિતનું જરૂરી કાર્ય’ માને છે,— સ્વાર્થમાં જ રચ્યાપચ્યા રહેલા ખીખઓ જે કામથી દૂર નાસતા ફરવાની પોતાની ‘નૈતિક નિર્મળતા’ને ‘ભદ્રીકતા’નો જખ્ખો પહેરાવે છે તેવા કામ માટે બહાર પડવાની જોર વધારે આવશ્યકતા છે એમ મહને મહાદેવ મન સમજાવે છે. તેથી, નિંદા ખાતર નહિ પણ ખરું સ્વરૂપ જાણવા માટે અને જાણીને આત્મસ્વરૂપ બંધુઓને ચેતવવા ખાતર અને તે રીતે મહારા આત્મા પરનાં આવરણો દૂર કરવા હું હમેશાં, કહેવાતા અગ્રેસરો અને ગુરુઓના હૃદયમાં Search-light સાથે પેસવાના અને તહેના તમામ ખૂણાખાંચરા તપાસવાના પ્રસંગ શોધતો જ ફરું છું, અને મહને એવા પ્રસંગો અનેક જગાએ મળી પણ રહે છે. માત્ર સ્થૂલ સૃષ્ટિપર સ્થૂલ આંખોએ જ એવા પ્રસંગો જોવા મળે છે એમ કાંઈ નથી, ઘણી વખત નિદ્રાવસ્થામાં સૂક્ષ્મ ભુવનો પર એવી ‘શોધખોળ’ના પ્રસંગ મેળવવા પણ ભાગ્યશાળી થાઉં છું.

અને ગઈ રાત્રીએ મ્હને મળેલો પ્રસંગ, છેલ્લા કહેલા પ્રકારનો જ હતો.

હકીકત એમ બની કે, ગઈ રાત્રે હું સાબરમતીના કિનારે ફરવા નીકળ્યો. મહારી શેઠાણી કલમદેવીએ આજે મ્હને મોડી રાત્રે સુધી રોકી રાખ્યો હતો તેથી છેક ૧૨:૦૦ વાગ્યા સુધી હું ચસકી શક્યો નહતો. બરાબર સાડાબારે તે અન્નદાતા શેઠાણીની આજ્ઞા થતાં હું સાબરમતીના પુલ તરફ ચાલ્યો. રહેરના મ્હોટામાં મ્હોટા બજારમાં થઈને જતાં રડ્યાખડ્યા પોલીસના માણસ સિવાય બીજા કોઈ મહારી દૃષ્ટિએ પડ્યું નહિ. દિવસે સ્થૂલ ભુવન પર ધમાલ મચાવતા અને રાત્રીએ સૂક્ષ્મ ભુવન પર તોફાનમાં લાગેલા મનુષ્યો એક ક્ષણ પણ શુદ્ધ નિવૃત્તિ-આનંદનો સ્વાદ આપી શકતા નથી એ વાતનું સ્મરણ થતાં મ્હને મનમાં ઘણું દુઃખ થયું;—મહારા અનેક આત્મબંધુઓ પર માયાએ નાખેલી દુઃખની જાળનો ખ્યાલ આવતાં મહારું હૃદય કંપવા લાગ્યું. આ સ્થિતિનું બાન કરાવવા અને હૈમાંથી સર્વને ખેંચી કઢાડવા અત્યારે કોઈ મહાત્માએ આકાશમાંથી આવી ચઢે તો કેવું સારું, એવા વિચારમાં હું આગળ ને આગળ વધતો હતો એટલામાં મહારા કપાળ સાથે કંઈ નક્કર ચીજ અથડાઈ અને મ્હને કળ મ્હડી, તેથી સંઘળા હવાઈ ઢિલા અંતર્ધાન થઈ ગયા. ! જોડેજોડે તો હું છેકજ પુલના નાકા સુધી આવી પહોંચ્યો છું અને મહારા માથા સાથે જે નક્કર પદાર્થ અથડાયો હતો તે બાજુ કશું નહિ પણ લોખંડના પૂલનો છંડો જ હતો ! રાત્રી અંધારી હતી, અંધત્રક્ષણ જનોતાં હૃદય જેવી; અને પૂલ પર રખાતા થોડાઘણા દીવા પણ અંધકારના કોઈ દીલોળન દોરતોએ કોઈ એકૈવ્યિક સમારંભ ખાતર યુગ્મી નાખ્યા હતા, એમ મ્હને પાછળથી માલમ પડ્યું.

લોખંડ સાથે અથડાવું એ મહારા જેવાને માટે એણું દુઃખદાયક નહોતું; જે કે આ દુનીઆમાં ઘણાએ એવા ‘રીઢા’ મનુષ્યો છે કે જેઓ લોખંડી હૃદયો સાથે જથુની દોસ્તી બાંધી હૈમાં સુખ માને છે અને ગર્વ કરેછે. મહારો દેવ મ્હને એવો ‘રીઢા’ કદી ન બનાવે ! મ્હને તો તુરત જ કળ મ્હડી અને આંખો ખોલી જોડેજોડે તો પૂલની મંચમાં એક અઘોરક દેખાવ નજરે પડ્યો.....મહાત્માઓના એક સમ્મેલનનો ત્યાં ઠાઠ જામ્યો હતો !

શું મહારા એક મીનીટ પરનાં સ્વપ્ન ખરાં પડ્યાં ત્યારે ? શું મહાત્માઓ કોઇ અનુભૂત પ્રદેશમાંથી હતરી આવીને અમને દુઃખમાં સડતા લોકોને—આજી તેમજ આંતરીક આગમાં બળતા મનુષ્યોને સ્થાય કરવા-બચાવવા-દીલસો આપવા-‘આનંદ’નો આસ્વાદ કરાવવા પધાર્યા છે ? શું તેઓ અમારે માટે કાંઈ યોજનાઓ ઘડવાના ઇરાદાથી દૈવી કાઉન્સીલ કે ‘દેવસભા’ ભરી બેસા છે ?

અનેક ઉત્સાહક વિચારોમાં મગ્ન થતો થતો હું પૂલ પર સપાટા-બંધ ચાલવા લાગ્યો. વીશેક રીટ આવ્યો નહિ હોઈ એટલામાં એક સાધુના વેશવાળો સખસ એક હાથમાં લાંબી લાકડી અને બીજા હાથમાં એકો લઘ દોડી આવ્યો અને મ્હોટેથી બરાડવા લાગ્યો : “ખબરદાર ! ખબરદાર !” હું સમજ્યો કે મહાત્માઓની સમક્ષ જનારે ઉદ્ધતાથી ન ચાલતાં નમ્ર બનવું જોઈએ એવી ચેતવણી આપવા માટે આ કોઈ ચોક્કીદાર બેસાડવામાં આવ્યો હશે. તેથી મ્હું કોટનાં ખુટન, ટોપી વગેરે ઠીકઠીક કચું અને કંતાનના ખુટ એક બાજુએ રાખી દીધા. ઘણા જ ભક્તિભાવથી હું આગળ વધવા લાગ્યો; પરંતુ તે ચોક્કીદાર મ્હારું કાંડું પકડીને અને એકો ઉમામીને બોલ્યો : “ખબરદાર બચ્ચા ! આ રસ્તે જવાનો હુકમ નથી. સર્વે ઉપમા જોગ શ્રી શ્રી શ્રી.૦૦૦૦૦૦૦૮ શ્રી શ્રી જૈનાચાર્યોની અહીં મહાસભા ભરાઈ છે. જૂદા જૂદા વાડાના વાદ્ય જેવા મહાન નાયકો હમણાં અહીં અતિ અગત્યના ઠરાવો કરવામાં ગુંથાયા છે, માટે મ્હોને આડા ન ઉતરના દેવા’ એ કર્તવ્ય સાથે મ્હારી અહીં નીમ-જુક કરવામાં આવી છે. માટે સીધા સીધા ઘેર જાઓ, નહિ તો જોયો છે આ રજે’ણો ?”

હું ચમક્યો. અગમ્ય પ્રદેશોના મહાત્માઓની આજ્ઞા કય્હાં અને રજેહરણથી મારવાની કળાની તાલીમ લીધેલા આ મહાત્માઓ (મહા તુલ્ય થઈ ગયા છે આત્મા જેના તેવા પુરૂષો) કય્હાં ? મ્હારો સધજેલ વિનય એકાએક ઉડી ગયો; તથાપિ મ્હું બનાવડી વિનયથી પૂછ્યું : “શું ત્યારે જૈનાચાર્યો આટલા બધા વિદ્વાન અને સમયસચ્ચ છે કે ? સાધુપરિષદો ભરવાની અગત્ય સ્વીકારીને દેસ-કાળાદિ સંજોગો ધ્યાનમાં લઈ ધરીત બંધારણ બાંધવાનું તેઓને સૂઝે એ બચીત જ જૈનોએ અભિમાન લેવા જેવું છે. હું ધારતો

હતો કે બીજા ધર્મોના પ્રમાદી અને સ્વાર્થી અભણ આચાર્યોના જેવા જ જૈનાચાર્યો પણ હશે, પરંતુ એમની પરિપક્વ ભરાયલી બુદ્ધિવાળી તો મ્હને તહેમતા માટે મ્હોટું માન પેદા થાય છે. પણ સાહેબ, આપે આ માટે અગાઉથી બહેરખબરો ફેલાવી હોત તો આપને ઘણા વિદ્વાનોની ઉત્તમ સલાહનો લાભ મળત. હું ધારું કે આપના ધર્મમાં પણ એવાર ન્યુમ્પેપરો તો હયાતી ધરાવે છે જ.”

“હા; પરંતુ અમે ન્યુમ્પેપરોને પાપના બંડારા માનીએ છીએ. છાપાનો ધંધો કરનારા દોષો માત્ર નિંદક અને ચમાવલા હોય છે; જે બદામ પણ રળી શકે નહિ એટલે કહાડે છાપા, અને પછી સાધુઓ પર જ મારે ‘છાપા’; એવા તે છાપાવાળાને અમે તો મિથ્યાત્વી—નરકના અધિકારી માનીએ છીએ. વળી અમે સાધુઓ સર્વના અધિપતિ છીએ, તો પછી અમારે છાપાના અધિપતિઓની શી એશીઆળ પડી છે? ખસ તે ચમાવલા અમારી બાબતમાં શા માટે કાંઈ લખે? અમે ક્રિયા ગામમાં વિહાર કર્યો અને કપ્પાં શું કપ્પું તે બાબતના ખબરો છાપવાનો—અમારી બાબતમાં હાથ ધાવવાનો—અમને સલાહ આપવાનો એમને શું અધિકાર છે? એમને જોઈએ તો શ્રાવકની બાબતમાં ભક્ષેને આહું અવળું સવા માછલનું લાંચું લક્ષ્મીંગર ચીતર્યા કરે! શ્રાવકો મરે તેનું અમને કાંઈ સ્નાનસૂતક નથી; પણ લાખો શ્રાવકને પાર પહેંચાડનાર એવા જો અમે ગુરુદેવો, તહેમનું નામ પણ તેઓ શામાટે દહ શકે?—ખસ શા માટે નામ દહ શકે—હરામખોરો શા માટે નામ જ દહ શકે?”

“પણ, સાહેબ! આ બધી સુંદર દલીલો તો ખુદ છાપાવાળા આગળ કરવા જેવી છે. હું તો હમણું ત્હમારા જૈન ધર્મની વાતો ત્હમને પૂછું છું અને આપ નાહક આપના ડોમળ મગજને શા માટે તપાવી દો છો? બલા આપ કહો છો તેમ આપના છાપાવાળાઓથી ખપ ન પાડવાનો આપનો નિશ્ચય વાજબી હશે એ વાત હું માની લઉં છું, પરંતુ આ સભા રાત્રે ન ભરતાં દિવસે ભરી હોત તો શું હરકત હતી?” મ્હે ઠાકું મ્હેં રાખી પૂછ્યું.

“દિવસે? ખરે ત્હમે કોઈ બલા આદમી જ જણાવો છો. ત્હમને શું એટલીએ ખબર નથી કે સંસાર અને સાધુ એ બેને હમેશ વૈર જ છે? બન્નેના રસ્તા તદ્દન જૂદા જ છે એટલુંએ ત્હમે નથી

જાણતા કે ? અમે સાધુજનો અમારા શાસ્ત્રની વાત, બહાર કહેવામાં પાપ માનીએ છીએ. અમારાં શાસ્ત્રો માત્ર સાધુ જ વાંચી શકે, ખુદ અમારા શ્રાવકોને પણ તે વાંચવાનો તો ‘અધિકાર’ નહિજ; તે તો અમારી મરજી મુજબ લખેલાં મનઃકલ્પીત ગ્રંથો જ વાંચવાને હક્કદાર, અને હેમાં પણ શંકા-કંખા કરવાનો અમે હેમને સેશ માત્ર આધિકાર આપતા નથી. હવે જ્યારે અમે અમારાં અતિ કિમતી શાસ્ત્રોનું આટલું બધું જતન કરીએ છીએ ત્યારે શું અમારી સભા લોકો વચ્ચે અને દિવસના વખતે કરવી એ મહા પાપ ન ગણાય કે ? આજની અમારી સભાનો આશય પણ એ જ છે કે, જે અમારા ભક્તો અમારી ચમત્કારીક અને રહસ્યપૂર્ણ વાતો બીજાને કહી દે છે હેમને માટે અમે કાંઈ વિચાર કરવા માગીએ છીએ. અરે ઓલીઆ માણસ ! શું રતો તે ખુદલાં રખાતાં હશે કે ?”

“ નહિ જ ! ” મહેં હસવું દબાવીને કહ્યું “ આપ જેવાં ચીંથરે બાંધ્યાં રતોને ખુસ્તી હવામાં રાખી શકાય નહિ જ. આપના તેજથી આંધળાને બેડાં ફાડવાનો વખત આવે અને એ પાપથી વળી પાછી આપને છટી--સાતમી નરક મળે ! સાહેબ, આજ કાલ તો નંકો બહુ જ સસ્તી થઈ ગઈ છે. મહેને લાગે છે કે, આપના જે ભક્તો આપની ‘ચમત્કારીક અને રહસ્યપૂર્ણ વાતો’ જાહેર કરતા હોય હેમને નરક જ બળાવી દો તો કેમ, સાહેબ ? ”

“ ખરાખર, ખરાખર, હવે તમે ‘સમકિતી’ બન્યા ખરા ! સદ્ગુરુ મળ્યા સિવાય કાંઈ સમકિત રસ્તામાં પડ્યું છે કે ? હા, અમે પણ તે વંદેલાઓ માટે નરકની શિક્ષા જ ઠરાવવા ધાર્યું છે. અને નરક પણ કેવી ? બેવડી. પરલોકમાં તો નરક મળશે જ પરંતુ આ લોકમાં પણ અમે એમને નરક જેવાં દુઃખો દઈશું. અમે એમને સંઘ બહાર મૂકીશું, પોળ બહાર મૂકાવીશું, અમારા ધનાઢય ભક્તોના પૈસાની મદદથી હેમના ઉપર બેચાર ખોટી ફર્યાદો કરાવી ખાલીખમ કરી નાંખીશું અને લાગ પડશે તો—”

“ હાં, હાં, સમજ્યો એ તો; લાગ પડે તો ઘોષતમાયા પણ કરી દ્યો, એમને ? ખરેખર તમે પુરેપુરા ‘જૈન’ છો-‘જીતનારા’ છો.”

“ કેમ ન હોય ! અમારો પહેલો નોકાર જ એવો છે કે “ નમો અરિહંતાય ” એટલે અરિ કહેતાં દુશ્મનને હણે તો અમે

નમસ્કાર કરીએ છીએ. અમારો ગુરુમંત્ર લે તહેને અમે પહેલાં એ જ શિખવીએ છીએ કે અમારા વાડા બહાર સદ્ગુણ કે ગાન, ચારિત્ર કે તત્ત્વસુપણું હોઈ શકે જ નહિ અને અમારા સિવાયના બધા મિથ્યાત્વી છે--નરકમાં જવાના છે; માટે જેમણે તરવું હોય તહેમણે અમારા શિષ્ય થવું અને 'ચરિ કહેતાં દુસ્મનને હણવા' નો મંત્ર શીખવો. રાજા લોકોનાં નામની પાછળ જે 'જી' પ્રત્યય લગાડાય છે તેવો જ 'જી' પ્રત્યય અમારા નામ પાછળ લગાડીએ છીએ, અથવા વિનયસૂચક ખીજા : પ્રત્યયો લગાડીએ છીએ અને હરકોઈ રીતે જય મેળવવામાં ધણા પ્રવીણ છીએ. હમે પણ અમારા ટોળામાં બજો તો હમને કોઈકે દિવસ તે મહાન શાસ્ત્ર શિખવાનો 'અધિકાર' પ્રાપ્ત થશે અને નરકની મગદૂર નથી કે ગમે તેવાં કામો કરવાં છતાં હમારું નામ દહી શકે. કેમ થાય છે મરજી ?”

આ વાતચીતથી મ્હારા મનમાં જે દુઃખ થયું તે કહી બતાવવાની આ જગા નથી; અને તે માનનારા પણ થોડા જ હશે એમ સમજી હું તેવો પ્રયત્ન જ કરીશ નહિ. મ્હેં નીચા નમી, આ શત્રુને હણવાની વિદ્યામાં પારંગત પુરૂષને નમન કર્યું અને પછી આજીજી કરી: “ત્હારે કૃપા કરી મ્હને પણ આપના વાડામાં ઢાખલ કરી પવિત્ર કરો.”

“ચાલો મ્હારી પાછળ; પણ જેને ખબરદાર ચૂં કે આં મોહ્યાછો તો !” એમ કહી તે ચોદ્દો આગળ ચાલ્યો અને હું પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યો. પૂલની મધ્યમાં પહોંચતાં અમે થોભ્યા. અહીં ઘોળાં અને પીળાં વસ્ત્રમાં સજ્જ થયેલા સાધુઓ એક લાઇનમાં ગોઠવાઈ ગયા હતા. એકેક સાધુને ઘેરીને દસદસ આવકોનું ટોળું અંગુઠા પકડી ઉભું હતું. તે આવકોની ગુજરાતી-ઠાઠિયાવાડી મારવાડી એમ વિવિધ જાતની પાઘડીઓ પૈકી કેટલીક તો જમીન પર પડી ગઈ હતી. કેટલાકે ઘોતીઆં ને કેટલાકે પાટલું ન પહેર્યું હતા. કેટલાકે અંગરખાં ને કેટલાકે કોટ સળ્યા હતા. હેમાંના કેટલા મુછવાળા હતા અને કેટલા બડમુછીઆ હતા તે હું બરાબર જોઈ શક્યો નહિ; કારણ કે અંગુઠા પકડવાને લીધે તેઓનાં મ્હેં જમીન તરફ હતાં અને વળી દીવા વગરની અંધારી રાત્રી હતી. તે અધિકારમાં સર્વત્ર ચુપકીદી ફેલાઈ રહી હતી. આગલે દિવસે વર્ષાદ ધણો થયેલો હોવાથી (સ્વપ્નની વાતો આવી જ સાચી સમજવી !)

નદીમાં પુર આવેલું હતું તેની ઊભોના અવાજ સિવાય અંધકારની ચુપકીદીમાં બંગાણ પાડવાની હિમત કોઈ ધરી શકે તેમ ન હતું.

જેવા અમે આ મહાન પરિષદ અથવા સાધુસભાની નજદીકમાં આવી પહોંચ્યા કે અંગુઠા પકડેલા શ્રાવકો પૈકી એકે માથું ઉંચું કર્યું અને મહારા તરફ જોયું. તે કાંઈ બોલવા જતો હતો પણ એકાએક તેના ગુરૂ સિંહનાદથી તાડુક્યા : “ અરે કમળામ્ભ ! ઓ મિથ્યાત્વી ! અય અભની જીવ ! અમારી મંજુરી સિવાય ઉંચું માથું કરવાની હિમત ધરનાર તુંને હવે મહાન શિક્ષા કરવી પડશે. ઓ ગુરૂદ્રોહી ! ગુરૂના હુકમનો અનાદર કરીને ઉંચું માથું કરતાં ત્હને શું આંચકી ન આવી ? ત્હારા હાથ—પગ ગળી ન ગયા ? થોડા કલાક અંગુઠા પકડવાથી શું તું મરી ગયો ? ગુરૂ કહે તો ફૂવામાં પડવા તૈયાર થવું જોઈએ, રે ધન-ધાન-દેહ-કુટુંબ વગેરે સર્વ અર્પણ કરી દેવા તત્પર રહેવું જોઈએ; ત્હને બદલે દમ ખેંચીને અંગુઠા પકડી રાખવા જેટલી પણ ભક્તિ ત્હારાથી ન બની ? ખરે-ખરે; હવે જમાનો બદલાયો. ભક્તો અવિનિત અને સ્વચ્છંદી થવા લાગ્યા. માટે હવે તો આટલેથી જ ચેતીને સખત બંધારણ કર્યા વગર નહિ જ ચાલે. ” એમ કહેતાની સાથે એના માથામાં એક રજોહરણ માર્યો, એની પાઘડી નીચેની નદીમાં ફેંકી દીધી અને ધમકાવીને એક ‘ માશીપત્ર ’ લખાવી લીધું કે :—

“ મહેં આપ ગુરૂવર્યની આજ્ઞા વિરુદ્ધ નવા આવતા સખસનું મહેં જોવા ખાતર ઉંચું માથું કર્યું; એ ખરેખર મહારી ભૂલ હોય એમ મહેને જો કે સમજાયું તો નથી જ, પરંતુ ગુરૂનાં વચનમાં શંકા—કંખા રાખવી એ સાતમી નરકને લાયકનું પાપ છે એવો ગળથુથીમાં આપે પાયેલો મંત્ર યાદ કરીને અને આપનો હુમણાંનો હુકમ માથે ચડાવીને આપની ક્ષમા ચાહું છું—ધૂળ ચાહું છું—‘ ગુલામી ખત ’ લખી આપું છું કે હવેથી એવી નાપાક હિમત કદી ધરીશ નહિ; અને અંગુઠા પકડતાં કદાપિ દિવસો અને જુગો વહી જશે તથા ઝાડો—પેશાબ રોકવાથી કદાપિ મહા અસાધ્ય દરદો લાગુ પડશે તો પણ આપની આજ્ઞા વિરુદ્ધ માથું ઉંચું કરીશ નહિ. વિજય હો વિજયાધિપતિનો ! ”

અંધારે ન અંધારે લેખ લખાયો અને કાગળાઉં હાથમાં લઈ મહારાજાધિરાજ ખોંખાર્યા અને મ્હોટેથી બોલ્યા: “હડહડતો પંચમ યુગ આવી પુગ્યો છે. ભક્તિનું સત્યાનાશ જવા બેડું છે. ઓ સાધુઓ ! હવે આપણે બહુ ચેતવાનું છે. અંગ્રેજો આ દેશમાં આવીને અહીંના ભક્તિપરાયણ લોકોને ન્યાયશાસ્ત્ર અને તર્કશાસ્ત્ર શીખવવા માટે કમર કસી રહ્યા છે અને ‘શા માટે’ એવો સવાલ કરતાં શીખવીને સર્વને ઉસ્કેરી ઉસ્કેરીને નાસ્તિક બનાવવા લાગ્યા છે. આર્યસમાજીઓ પોપલીલાને હાંકી કહાડવાને કોદાળો-પાવડો લઈને મડી પડ્યા છે. થીઓસોફીસ્ટો શીલસુરીનો સવાદ ચખાડી આપણા ભક્તોને અધ્યાત્મી-નકામા-નમાલા બનાવવાના ઉદ્ધેશ કર્યા કરે છે. ખ્રીસ્તીઓએ તો હવે આપણા વાડામાં પેશીને આપણા હાથમાંથી બકરાં ઉપાડવાં માંડ્યાં છે--ગઈ સાલજ એક એવાને તેઓ લઈ ગયા, માંસાહારી બનાવી દીધો અને આપણે વા ખાતા રહી ગયા આમ ચોમેરથી આપણી હદ દબાવવાના ઘાટ ઘડાવા લાગ્યા છે. અને આપણા ભક્તો પણ એમની અસર તળે આવવાથી ઉંચું માચું કરવા કાંઈક કાંઈક હિમત ધરવા લાગ્યા છે. એવા વખતમાં જો આપણે નહિ ચેતીશું તો જરૂર આપણું રાજ્ય ગયું જ સમજજો. આપણું પ્રતાપી નામ લજવાશે અને આપણી હાર થતાં જીતેલા લોકો આપણને ધરના કે ઘાટના નહિ રહેવા દે; કારણ કે આપણે ધરના કામના નહોતા ત્હારે કે ધરનું કામ કરી શકતા નહોતા ત્હારે સાધુ બન્યા હતા અને ક્રમેક્રમે મ્હોટા સિદ્ધ બની મહારાજાધિરાજનું પદ પામ્યા હતા; અને હવે આપણને દરરોજ સવામણુ માખણુ ચોપડનારા ગુલામો સિવાય ઘડી પણ ચાલી શકે તેમ નથી, દરરોજ માલ-મલીદા સિવાય દિવસ ગુજરવો તથા કુચલીમાં ‘હાજી હા’ કરનારી ‘ચાટણુ-ચોકડી’ સિવાય રાત્રી ગુજરવી એ તદ્દન અસભ્ય છે. માટે જો આપણી હાર થાય તો સંસારમાં જઈ આપણે શું ઉદ્ધેશ કરવાના હતા ? દાણાપીડમાં ઘઉં-બાજરીના ચેલા ઉપાડવા જેવા કદાવર આપણાં શરીર છે એ વાત ખરી, પણ નિરૂધમી રહેવાથી એમાં કાંઈ ચેતન રહ્યું નથી, શક્તિ રહી નથી, તેથી વૈતરૂં પણ થાય તેમ નથી. માટે ઓ સાધુઓ ! ઓ અરિ કહેતાં દુશ્મનને હણનારાના પુજારીઓ ! સ્નાંબળો, એક કાન થઈ લક્ષ આપો, અને આ હડહડતા કળીકાળમાં આપણું રાજ્ય નિષ્કંટક શી રીતે ચાલે એ બાબતમાં વિચાર કરી અહીંને અહીં

કાંઈક ઠરાવો ઘડો; કારણ કે આપણે જેટલું અન્યધર્મીઓની દરીદ્રાદયથી ડરવાનું છે તેટલુંજ, ઉંચું માથું કરવાની હિમત લેવા તકની રહેના સ્વધર્મી ભક્તોથી પણ ખીવાનું છે.—અરે, ખુદ આપણા વર્ગમાંના—સાધુવર્ગમાંના કેટલાકોથી પણ ખીવાનું છે. મોખંડની કુહાડીમાં લાકડાનો હાથો બળ્યા સિવાય કાંઈ લાકડાં કપાતાં નથી. કેટલાક રિખો, વિજયો અને સાગરો અધ્યાત્મની વાતો કરવા લાગ્યા છે, તેઓ માધ્યસ્થ વૃત્તિની તોપો મારવા લાગ્યા છે, તેઓ સઘળી પ્રગતને એકાકાર કરવાના ઘાટ ઘડવા લાગ્યા છે, હજી આપણું બળ છે તેથી તેઓ કાંઈક દબાયલા પડી રહ્યા છે પણ કાળા નાગની પેઠે લાગ શોધતાજ બેઠા છે અને આપણને ક્યારે ડંસશે તે કહી શકાય નહિ. આમ આપણે માથે ચોતરફથી દળ ચઢી આવ્યું છે; આવું સંદેહ તો આપણા મહાવીર ભગવાન પર પણ નહિ આવ્યું હોય; એમને માત્ર ખાખોચીઆમાં તરવા જેવું સહેલું કામ કરવાનું હતું. અનાયોમાં જઈને અષ્ટપદ સમજતી દેવું એમાં મોટો પરિસો શો થઈ ગયો ? પણ આપણે તો વીસમી સદીના મોઢાને અંગુઠા પકડાવી રાખવા છે, ઘોળે દિવસે આપણે તો અધાર કરી બતાવવું છે, ચેતન હૃદયોને જડ બનાવવાનું મહા કઠીન વ્રત આપણે અંગીકાર કર્યું છે; માટે ખરેખર આપણું કામ આપણા ભગવાનના કરતાં પણ ઘણું દુઝકર છે.”

“ દુઝકર, ખરેખર દુઝકર ! દુઝકર-દુઝકર-દુઝકર ” ભક્તોએ હુકારો દીધો અને આકાશે તહેનો પડ્યો પાડ્યો.

“ સાચાસ છે ! મહારા મિત્રો ! ” વક્તા મુનિરાજ, સાધુપરિપદનું પ્રવેશિકા તુલ્ય બાપણ આગળ ચલાવતાં બોલ્યા : “ સાચાસ છે હમને; ત્હમે ત્હારે વસ્તુરિચિતિ બરાબર જોઈ શક્યા છો ખરા ! આ જાણી મ્હને હર્ષનાં આંસુ છુટેછે. આ આખો કે જે સ્વનાં કે પરનાં મયંકર દુઃખો વખતે કદી ભીની થઈ નથી, તે હમણું ત્હમारी બહાદુરી જોઈ હર્ષાશ્રુ ટપકાવેછે. આ હૃદય કે જે ભક્તોને વરસો સુધી અંગુઠા પકડાવી રડાવવા છતાં કદી ભીંજતું નહિ તે હમણું ત્હમारी હિમત જોઈ પ્રેમાર્દ્ર બન્યું છે. આવો, ત્હમે સ્થાનકવાશી પંથના સાધુઓ ! અને સાગર ગચ્છના સાધુઓ ! આવો ત્હમે વિજયના વીરો અને બીજા તમામ યોદ્ધાઓ ! આપણે આજ સુધી એક બીજથી દૂર નહતા

હતા પણ આપણા સઘળાને માથે હવે જ્ઞહારે સંકટનું વાદળ ઘેરાઈ આવ્યું છે ત્હારે આવો આપણે સર્વ એક થઈએ અને આપણા સઘળાના સામાન્ય શત્રુઓ સામે આપણાં સઘળાં અત્તશસ્ત્ર ઉગામીએ. આવો, અરિ કહેતાં શત્રુને હણવામાં નિપુણ સૈનિકો ! આવો અને એક પછી એક ઠરાવો સૂચવો, કે જે ઠરાવોથી આપણને આપણા પૈકીના સાધુઓ અને શ્રાવકોથી નિર્ભયતા મળે અને બહારનાઓથી પણ નિશ્ચિંતતા મળે. મિત્રો ! આજની બેઠકને ક્ષતેહમંદ બનાવજો. પરંતુ યાદ રાખજો કે સૂર્યોદય થતા પહેલાંમાં આપણે વીખરાવું જ નોંધીએ. માટે ત્હમારાં બાપણા દુકાં કરજો.”

“ ઘણી ખમ્મા ! અન્નદાતા વિજયાનંદ મહાત્માને ઘણી ખમ્મા ! અન્નદાતાને ઘણી ખમ્મા ! ” ચોતરફથી ગર્જના થઈ રહી અને શાન્ત આકાશે ત્હેનો પડયો પણ વફાદારીથી પાડ્યો. તે બીચારું નિષ્પક્ષપાત આકાશ ! રાગ અને દ્વેષ વગરનું આકાશ ! સારા તેમજ ખોટા, મધુર તેમજ કઠોર, દરેક અવાજનો પડયો નિમકહલાલીથી પાડે છે.

હૃષિકેવિજય નામના બીજા સાધુ હવે ખોંખારો કરે છે અને પોતાની જગાએ બેઠાબેઠા જ ફરમાવે છે : “ ઓ સાધુઓ ! મહાત્મા વિજયાનંદજીનું અમૃત તુલ્ય વ્યાખ્યાન ત્હમે સાંભળી ચૂક્યા છો. પણ મ્હારે ત્હમને એક વાત કહેવાની રહે છે કે, મ્હારાજ પોતાના વ્યાખ્યાનમાં ‘ બાપણુ ’ એવા શબ્દનો ઉચ્ચાર કરીને મહા પાપ બાંધ્યું છે; માટે તે ગમે તેવા મ્હોટા આચાર્ય હોય તેથી શું થયું ? —ત્હેમણે આપણી રૂબરૂમાં પ્રાયશ્ચીત લેવું જ પડશે. બાપણુ ? શું સાધુઓ બાપણુ કરે ? પેલા આજકાલના વહી ગયેલા—વહી ગયેલા ઉધરેલાઓ બાપણુ કરે તે જોઈ આપણે પણ શું બાપણુ કરવું ? એ લોકો કરે તે કામ આપણે કરીએ તો ત્હેમને આડકતરું ઉત્તેજન જ મળે તો ! તેઓ જે કરે તેથી આપણે પરદેજ રહેવું અને તેઓ જે ન કરતા હોય તે આપણે ખાસ કરવું. એવો આપણો નિશ્ચય હોવાથી જ આપણે અહીં શહેરબહાર અને રાત્રીના વખતે આપણી સભા ભરી છે અને દીવા પણ ખુઝી નાખ્યા છે. માટે હવે તે વંદેશ્વરોની પેઠે બાપણો કરવાની મલાહ આપનાર મહાત્માએ પ્રાયશ્ચીત લેવું જ જોઈશે. ”

‘ અર્જુન પકડીને ઉમેલા પૈકી એક શ્રાવકે નીચી જ મરદને

જવાબ વાળ્યો: “ મહારાજ સાહેબ ! અન્નદાતા ! આવી આવી તકરારો કરશો તો ચાર તો રહેજે વાગી જશે અને પ્રભાતમાં હવા ખાવા માટે નીકળતા સુધરેલા શત્રુ લોકોનો પગરવ થવા લાગશે. માટે હવે તો જે કામ માટે આપ સર્વ અન્નદાતાઓ અત્રે પધાર્યા છો તે કામ ઝટપટ આટોપી લો તો ઠીક; અમારો વાંસો પણ ફાટ છે અને અમારો જીવ મુંઝાય છે, માટે—”

“ માટે જ લેતો જા. ” એકાએક વિજયાનંદજીએ રજોહરજીનો પ્રહાર તે આવકના વાંસા પર કર્યો અને કહ્યું “ શું તું ટકાનો સાવકડો અમે સાધુલોકની બાળતમાં સલાહ આપવાની હિમત ધરીશ ? શું તું બહુ પડિત થઈ ગયો છે ? શું તું અમારી પેઠે કાશીમાં રહી દસ વર્ષ અભ્યાસ કરી આવ્યો છે ? શું તું લોકોનાં છોકરાં ભગાડવાની વિદ્યા તથા વશીકરણાદિ અનેક વિદ્યાઓ શીખીને શાસ્ત્રપારંગત બન્યો છે ? તું કોણ ? બસ આજકાલનું તું સાવકડું કોણ ? અમારી બાળતમાં માથું ધાલવાનો તહને અધિકાર શો ? અને વાંસો ફાટતો હોય તે ન ખમાતું હોય તો ચાલ તહને આખોએ નદીમાં ફેંકીને એક સામટો દુઃખમુક્ત કરી દેઉં. જે બિચારો અખાવલો થઈ ગયો છે તે ? ”

હૃષીનંદજીના શિષ્યને મળેલા આવી જાતના સંકારથી શ્રીમદ્ હૃષીનંદજીને પણ ખુરં તો લાગ્યું જ અને હેમણે પોતાના દસે બડોતને આંખોમાં ઘસારો કર્યો એટલે તે દસે ‘જનવરો’ના ‘માણસ’ બની ગયા અને વિજયાનંદજી પર કૂદી પડ્યા. તોફાન વધી પડ્યું. મુકાબાજી, લાલંલાતા, રજોહરજી અને સોટીના પ્રહાર અને ગાળા-ગાળીનો વર્ષાદ વર્ષા રહ્યો. અફસોસ એટલો જ હતો કે અહીં રામાયણનો લખનાર વાલ્મીકી કે હલીઅડનો લખનાર હોમર કવિ હાજર નહોતો; નહિ તો કોણે પ્રથમ ધા માર્યો, તે કોને ફેટલો વાગ્યો, તેથી લેણે કેવી પ્રતિજ્ઞા જાહેર કરી અને વૈરે કેવું ઉગ્ર સ્વરૂપ ધારણ કર્યું, રજોહરજી કેટલા બાગ્યા અને મુહપતિઓ કેટલી ફાટી, ફાંદો કેટલી ફુટી અને હાથ પગ કેટલા ધાયલ થયા તે સર્વનો સાચેસાચો હેતુલ અહાર પડત અને મહારા વાચકોને તે મક્કતનું નાટક પ્રત્યક્ષ બોના જેટલો લાભ મળત.

તોફાન વધી પડ્યું. જૂદા જૂદા ગચ્છના સાધુઓએ એક

અથવા બીજા પક્ષથી જોડાઇને યુદ્ધમાં સામેલગીરી આપી હતી તેથી તથા હેમના શ્રાવકો પશુ અંગુઠા છોડી ઈર્ષ યુદ્ધમાં સામેલ થયા હતા અને પવિત્ર ઘરડાઓ ઉપર ધુમ્મા કે લાતો મારવાનો અદ્વિતીય સાબ સેવા લાગી પડ્યા હતા તેથી માત્ર મહારા સિવાય અહીં કોઇ અક્રિય રહ્યું નહતું. મહેં વિચાર કર્યો : “આમની તકરારનો પાર ખાર કસાકે પણ આવવાનો નથી; અને એટલામાં જો કોઇ ફરવા નીકળેલા લોકો આવી પુગશે તો આ તોફાન જોઇ પવિત્ર જૈન ધર્મ માટે તેઓ ખોટા મત બાંધવા લલચાશે. અરેરે ! આ નકટાઓને ક્યાં લાજ છે ? પોતાની હુપદ ખાતર પવિત્ર જૈન ધર્મને ડોળી મારવાના અને લોકોમાં હલકો પાડવાના કેવા ઘાટ તેઓ ઘડે છે ! ધણીની શર્યા બીગાડનારી આ સતીઓ હવે વધુ વાર જૈનોને નથી જોઇતી, ઓ પ્રભો ! અમારે નથી જોઇતી; ઓ સીમંધર સ્વામી ! અમારે નથી જોઇતી. ઓ પિતા ! મહાવીર ! હેં ખરાખર જ કહ્યું હતું કે “મહારા અનુયાયીઓ ‘વક્ર’ અને ‘જડ’ થશે”—એમજ બન્યું છે; દરેક નવો ઉગતો દિવસ અમને તદ્વારા ભવિષ્ય કથનનું સત્ય વધારે રપટ કરી બતાવે છે. આ સાર્વભૌમ મહારાજાઓ જૈનેતરને ગાળો દેવા ઇચ્છે છે, જૈનોને મારવા ઇચ્છે છે, ખુદ આત્માર્થ સાધુઓને પણ ત્રાસ આપવામાં પોતાનો ધર્મ સમાયલો માને છે; એમને કોણુ અને કવી રીતે સમજવી શકે ?—રે તેઓ પોતાની ચોકડીમાં બળે એવા લોકો સાથે પણ સંપીને રહી શકતા નથી. પણ એમાં હેમનો શો દોષ છે ? ‘અજ્ઞાન’ એ એકજ ‘કારણ’ છે અને જડતા, વક્રતા, ક્લેષ, સંકુચીત હૃદય, નિંદા, તોફાન આદિ સર્વ તે ‘કારણ’ની સંતતીઓ છે. અજ્ઞાનીને સોંપાયલી સાર્વભૌમ સત્તા ખરેખાર દુઃખદાયક થઈ પડવી જ જોઈતી હતી અને થઇ પડી પણ છે. બાળકને સોંપાયલી કટારથી થોડાંક ખુન થઇ જાય તો તે માટે કટાર આપનાર પિતાએ જરા પણ ખેદ કરવો જોઈતો નથી; ‘સાધુપદ આપનાર’ ‘અમ્માપિયા’ઓએ—એટલે સાધુના માબાપ તુલ્ય શ્રાવકોએ અજ્ઞાન મનુષ્યને પહેરાવેલા પવિત્ર ઝખ્ખાનાં માદાં પરિણામ જોઈને રોવું જોઈતું નથી. હાથનાં કર્યા હૈયે વાગે તે વખતે આંસુ પાડવાં નકામાં છે. અમે જૈનો અધિકાર-બીનઅધિકારનું રહસ્ય સમજ્યા નહિ, અમે જૈનો પાત્રાપાત્રનો વિવેક સમજ્યા નહિ, અમે જૈનો નામ માત્રમાં-સ્થૂલ માત્રમાં મોહી રહ્યા અને જેમ તેમ

કરી મુરખોની સંખ્યા વધારતા જ ગયા, તો વીંછણનાં બચ્ચાંઓ વીંછણનું પેટ ફાડશે જ એમાં આશ્ચર્ય શું ? કંપેષ અને ઇર્ષા, વૈરવૃત્તિ અને નિંદા એ શું એક સાધુનાં કામ હોઈ શકે ? પણ ‘સાધુ’ શબ્દનો અર્થ જ કોણ સમજે છે ? ભગવાને દશવિકાલીક અને આચારાંગ આદિ સત્રો ભાખ્યાં એ તો માત્ર ચોથા આરા માટે ! આ પાંચમા આરામાં તહેનો અમલ કરવા કાંઈ સાધુઓ બંધાયેલા નથી ! પાંચ માણસ વચ્ચે કોઈની નિંદા કરવી, ઇજ્જત નય એવા શબ્દો બોલવા એ ફોજદારી ગુન્હો થાય છે એમ પીનલકોડ કહે છે પણ આ સાર્વભૌમ રાજ્યોને કાયદાનો પણ ડર નથી ; કારણ કે તેઓ સારી રીતે જાણે છે કે એમના, અંગુઠા પકડીને અદ્ધર રહેલા શ્રાવકો ગમે તેમ માર ખાવા છતાં ગુરુ સામે ક્યારેય કરવાના નથી જ. અને સરકાર પણ જરા વિશાળ હૃદયની હોઈ હજારો રૂપીઆના ખર્ચે સાધુઓ માટે અણાયલા ઍરીસ્ટરોની વાળ ‘ચીરવા જેવી દલીલો સાંભળી મહાન ખળભળાટ કરનારા બંદોખાંઓને જતા કરી દે છે ; સરકારે દયુથરનો અને કરસનદાસ મુળજીનો દાખલો યાદ કરવો જોઈએ છે અને સુધારકોના સામે કેટલું મ્હોટું દળ ધુરકીઆં કરી રહ્યું હોય છે એ બાબતનો ખ્યાલ મનમાં લાવીને તથા એ ધુરકીઆં કરનારાને સરકાર તરફનો લેશમાત્ર વિજય મળવાથી તેઓ કેટલા જોરમાં આવી જશે અને કેટલા વધુ જીલ્લો કરશે—સુલેહના ભંગના કેટલા સંભવ ઉત્પન્ન થશે—આ બધું સરકારે લક્ષમાં રાખીને પછી જ નિર્માલ્ય જેવા દેખાતા પણ અગત્યના જ્ઞાતિ કે સંઘ સંબંધી મુકદ્દમાઓમાં ફેંસલો આપવો જોઈએ છે. સરકાર આટલું તો સારી રીતે જાણે છે કે શું ઇંગ્લંડમાં કે શું હિંદુસ્તાનમાં પોપલીલાઓ ઘણી થઈ ગઈ છે અને બંદોખાંઓનો જીલ્લમ હૃદયારનો વધી ગયો છે. એમને કોઈ મળવાથી તેઓ કેટલા વકરી જશે અને કેટલાં સુલેહનાં ભંગનાં કામો થશે એ બાબતનો કાંઈક ખ્યાલ દરેક મેજિસ્ટ્રેટ રાખવો જોઈએ છે. Masses અથવા જનસમુહના વિચારોથી જૂદા પડવાની હિમત ધરવા એ એક માણસને માટે કેટલું મુશ્કેલ છે, તેમાં પણ મામલો નજારે ટોચે મ્હડયો હોય, એટલી બધી ઉશ્કેરણી હોય તેવે પ્રસંગે ખરો અવાજ ઉઠાવનારને કેટલું સહનું પડે છે તે સામાન્ય બુદ્ધિ (Common Sense)—થી સરકારે વિચારવું જોઈએ છે અને ઇશ્વરે આપેલી વિવેક બુદ્ધિ આગળ, માણસે

કરેલા કાગ્ગદાના વાળ ચીરવા જેવા ન્યુંચવાડાને ન જ ફાવવા દેવા નોંધ્યો. ”

* * * * *

આવા તર્કોમાં હું તણાવા લાગ્યો એટલામાં મહારા પેલા ગુરુ જેને મહેં એકાઠ કલાક ઉપર ગુરુ ધાર્યા હતા, તે મહાત્માની ચીસ મહારા કાને પડી: “ઓ બાપરે! કોઈ બચાવો! બચાવો!” અને એ બૂમથી મહારી વિચારશ્રેણીમાં ભંગાણુ પડ્યું. મહતે લાગ્યું કે પાપો અને દુઃખો જોયાં કરવાં-દૂર રહી જોઈ જોઈને મલકાવું અને છતી શક્તિએ મદદ ન કરવી એ પોતે જ જખ્ખં પાપ છે. તેથી હું તે ટોળાની વચ્ચે પડ્યો; અને હું છુપી પોલીસનો ઉપરી અમલદાર છું એમ કહી સર્વને શાન્ત પડવા ફરમાવ્યું. પોલીસનું નામ સાંભળતાં જ, જેટલી ઝડપથી જૈન સાધુનું નામ સાંભળતાં જમ ખેંચીતા કહેવાય છે તેટલી જ ઝડપથી, મહાત્માઓ મૌન ભજી ગયા અને ગુપચુપ બેસી ગયા અને જાણે કે કાંઈ બન્યું જ નથી એવો દેખાવ કરી સભાનું કામ ચલાવવા લાગ્યા. સારા નરીએ મહારો પેલો ગુરુ તો પોતાના એક સાધુમિત્રના મારથી લગભગ બેશુદ્ધ જેવો પડેલો હતો એટલે મહતે પોલીસ તરીકે ખપવામાં કાંઈ વાંધો નડ્યો નહિ! મહેં કહ્યું: “અરે! તમે લોકો કોણ છો? અને અહીં શા માટે આવ્યા છો? આ દીવા કેમ ખુઝવી નાખ્યા છે? ખરેખર કહો, નહિ તો દરેકને લોખંડી સાંકળાં પહેરાવી દેઈશ. સાણી અંગ્રેજ સરકાર આગળ કાંઈ ધર્મનું ખોટું નામ ધારણ કરીને ઢોંગ કરનારા ફાવી શકશે નહિ. કોઈ ધર્મ જુઠું બોલવાની કે મારામારી કરવાની કે રાત્રીને વખતે તોફાન કરવાની મંજુરી આપતો નથી, માટે ધર્મનું બહાનું છોડી દો અને ખરું હોય તે કહી દો.”

સાધુઓના ભડતો-વાણીઆ ભાઈઓ આંખો મટમટાવવા લાગ્યા અને હેમનાં પોતીઆં ઢીઝાંઢક ચમક ગયાં. કેટલાકો જરા ખીનઓ કરતાં વધારે દિમતવાળા હતા તેઓ માંહોમાંહે વાતો કરવા લાગ્યા કે “આને શું જવાબ દેવો હવે?”

લામલોજ એક વિદ્વાન સાધુ ઉડ્યો અને હેણે એક મહોટા ધમાલાવાળા પોતાના શિષ્યના કાનમાં કાંઈક ગુરૂમંત્ર મૂક્યો. એટલે તે મહારી પાસે આવ્યો અને મહતે પૂલની પગથી પર લઈ જઈને કહેવા લાગ્યો: “સા’બને કહું, એ ટો કાંઈ નહી. એ ટો અમાડા ઢરમ-ગડુ

છે અને ઢરમઃ ચડ્યા કહે છે, એ—સા'બને કહું—અમાડા ઢરમની વાટે તો બહુ ઝેણીને, ટે ચડ્યામાં જડા બોલાબોલીય હાય. પણ, —સા'બને કહું—આપ સા'બે અમાડા ભલા માટે અહીં પઢાડવાની ટરટી લીઢી માટે અમે આપનો મોટો આભાડ માનીએ છીએ અને આ પાંચ હજ્જડનો મોટીનો કંઠો આપને અડપન કડીએ છીએ.”

“વાહરે શેડીઆ !” ભવાં ચહડાવી મહેં કહ્યું “ધ'ધા તો બહુ સારા કરોડો. પવિત્ર સરકારની નિર્મળ પોલીસને આવી રીતે ભૂટ કરવાની તહમારી ઇચ્છાઓ હવે છોડો; નહિ તો માર્યા જશો. મહેને તો જૈન ધર્મ પ્રત્યે કાંઈક પ્રેમ છે એટલે હું તહમને તે ધર્મખાતર જ જતા કહું; બાકી કોઈ માયાનો મળશે તો તહમને વસમું પડશે. શેઠ ! ક્ષાંઓ આપવાની જરૂર કહારે અને કેને પડે છે ? માત્ર અપરાધને જ. તો પછી અપરાધ ગણાય એવું કામ શા માટે કરોછો ? તહમને જો શાન્ત્રોનો ડર ન હોય, પરમેશ્વરનો પણ ડર ન હોય, તો છેવટે સરકારના કાયદા તો અવસ્ય વાંચી જાઓ અને એથી ડરીને ચાલો. દુનીઆમાંથી ગુન્હાઓ અટકાવવા માટે વગર પગારે ફરતી કોઈ પોલીસ હોય તો તે જૈન સાધુઓની છે; પણ તહમે જૈનોએ તહમને એવા બગાડી દીધા છે કે ખુદ તહમને જ પોલીસના હાથમાં પકડાવું પડે એવો વખત આવી પુગ્યો છે. જૈનધર્મનાં પાંચ વતો પાળનાર માણસ દી કોઈ ગુન્હામાં આવી શકે જ નહિ, એ શું તહમે નથી જાણતા ?”

શેડીઆએ હવે હમ ખાધો. એના મનનો ડર દૂર થયો; કારણ કે પોલીસ જૈનધર્મની રાગી છે એમ તહેને જણાયું. મહેને પણ લાગ્યું કે બહુ પતરાજી કરવામાં સાર નથી; કારણ કે નહારે તો હજી એમની સભાનું કામકાજ આગળ ચાલે તે જોવાનું મન હતું ! તેથી મહેં કહ્યું : “શ્રાવકજી ! હું પોલીસ છું, પણ તહમારો જ ધર્મ પાળું છું. આ તો માત્ર મળક કરી. તહમે તહમારે ચક્ષાવો તહમારી સભાનું કામકાજ. હું આહી ઉભો છું અને કોઈને ન આવવા દેવા માટે કાળજી રાખીશ. આપણા ધર્મના રક્ષણ અને ઉન્નતિ માટે આ સર્વ મહામાની મહાભારત મગજરૂપી તીજેરીમાંથી જેટલાં રૂત નીકળી શકે તેટલાં નીકળવા દો. ચલને દો જીધધધ !”

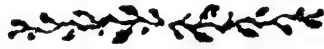
શેઠ પોતાના ગુરૂ પાસે ગયા, સર્વ હકીકત નિવેદન કરી, અને

સાધુઓએ નિશ્ચિંતપણે પોતાનું કામકાજ શરૂ કર્યું. ‘બાપણું’ કરવાની સામે તો ‘પ્રોટેસ્ટ’ ઉઠેલી હોવાથી તે વાત તો બંધ રહી હતી તેથી હવે માત્ર ઠરાવો રજૂ કરવાના હતા અને પસાર કરવાના હતા. પરંતુ તે પદ્ધતિ પણ ‘સુધરેલા’ નું અનુકરણ કરવા જેવી ગણાઈ અને છેવટે એમ હતું કે એક સાધુએ પોતે ગોઠવી રાખેલા ઠરાવો કહી સંભળાવવા અને તે સઘળાએ કમુલ રાખવા અને એટલેથી સભાનું કામ સમ્પૂર્ણ થયું માનવું.

મહામહોપાધ્યાય શ્રીમાન ધર્મશેખરજીએ ઠરાવો એક પછી એક કહી બતાવવાનું શરૂ કર્યું. બધા દત્તચિત્ત બન્યા. ટુંકાક્ષરી બાપાની મદદથી હું લેખાંનો કેટલોક ભાગ ઉતારી શક્યો છું, જે નીચે મુજબ છે:—

(‘જૈનસમાચાર’ તા. ૨૪ સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૧)

(૨)

મહામહોપાધ્યાય શ્રીમાન ધર્મશેખરજીએ એક પછી એક એમ જે ઠરાવો કહી સંભળાવ્યા તે તત્કાલે મહેં ટુંકાક્ષરી બાપાની મદદથી લખી લઈને પાછળથી પુરસદે નીચે મુજબ ફરીથી લખી રાખ્યા:—

ઠરાવ ૧ લો.

પીળાં કે ઘોળાં, કાછડી વગરનાં, કપડામાં (ખાસ કરીને પીળાં કપડામાં) સજ્જ થાય, અને છતી આંખે આંધળા બનવામાં કશ્યાણુ સમજનારા ‘બલા આદમી’ એને અંગુઠા પકડાવી ચોપમા બતાવવાની કળામાં પારંગત થાય, એને જ ‘સાધુ’ કહેવો, એમ આ સાધુપરિષદ ઠરાવે છે; અને બાળજીવોના હિતાર્થે વધુ ખુલાસો કરે છે કે એવી લાયકાત વગરના કોષ્ટ જે લોકો કાંઈપણ ગુણો ધરાવવાનો દાવો કરતા હોય કે ‘સાધુ’ પુરૂષ તરીકે ખપવા ક્રેશીસ કરતા હોય તેવા સર્વને વાડા બહાર મુકવા એ દરેક ‘વાડાનારી’ની ઉત્કટ ફરજ છે.

ઠરાવ ૨ જો.

આજ પછી જે કોઈ આપણા બંડો અંગુઠા છોડી દઈને જીવું

માથું કરવા કોશીશ માત્ર કરતા જણાય તેવા તમામ નાપાક જનોના કપાળ ઉપર ' મિથ્યાત્વી ' એવા શબ્દોનું બીથું દાખી દેવું, કે જેથી બીજાં આચંજી બકતો એમને ઝટ ઓળખી શકે અને હેમની સાથે આલાપ-સલાપ કે કોઈ જાતનો સંબંધ ન રાખે.

ઠરાવ ૩ જો.

‘સાધુ’ એ પરમેશ્વરનો આ દુનીઆ પરનો મહાન પ્રતિનિધિ છે માટે ગમે તેવા ગુન્હા કરવાને તે હક્કદાર અને ઇજ્જતદાર છે એમ, આજકાલના વહી ગયેલા મૂરખા લોકોને સુષુ રિત્યા સમજાવવા અને ઠસાવવા સારૂ એમના ઉપર દયાપુલ્કિથી એક ખાસ પત્રિકા અથવા ન્યુસ્પેપરને જન્મ આપવો, કે જે પત્રિકા આપણા મંડળનું ‘વાજંત્ર’ ગણાશે અને જેના ગ્રાહક થયા સિવાય કોઈ બક્તને સ્વર્ગ કે વીનાનની ટીકીટ મળી શકશે નહિ. વધુ ઠરાવવામાં આવે છે કે, સદરહુ પત્રિકામાં દર અંકે આપણી પાર્ટીનાં યશોગાન ગાવાનાં હોવાથી સમ્પાદક તરીકે નામ આપીને મહાન પુણ્ય હાંસલ કરવાનો લાભ આપણા કોઈ યુવાન બકતોને જ આપવો અને હેમને અક્કલનો અને ન્યાયનો ઇજ્જરો અમોએ ખુદ મહાવીરના ઘેર જઈ મહાન ખટપટ કરીને મેળવી આપ્યો છે એમ ગામોગામ ઢંઢેરો પીટાવી દેવો.

ઠરાવ ૪ થો.

આપણા મંડળની વિરૂદ્ધ અવાજ ઉઠાવનાર વંદેલાઓને સીધા કરવા માટે એક કાયમનું ફંડ ખોલવું અને હેમાં ઓછામાં ઓછા પચાસ હજાર અને વધુમાં વધુ પાંચ લાખ રૂપીઆ એકઠા કરીને એમાંનો ધણોખરો ભાગ કોર્ટની દેવડીને અર્પણ કરવો તથા બ્રીટીશ પોલીસ આપણો પૈસો ખાવા જેટલી નસીબવાન ન હોવાથી હેને જતી કરી દેશી રજવાડાની પોલીસ તથા ન્યાયાધીશોને નૈવેદ્ય ધરવામાં તે ફંડનો ઉપયોગ કરવો. આપણા જે બકતો આવા ગુરુમકિના ઉચ્ચતમ કાર્યમાં સખાવત કરે હેમના હિતાર્થે એ પણ ઠરાવવું જરૂરનું છે કે, પાંચસોની અંદર રકમ ભરનારને તરકમાં ન જરૂં પડે એવી ‘ગૅરન્ટી’ લખી આપવી, પાંચસોથી હજાર સુધીની રકમ ભરનારને પહેલું દેવલોક આપવાનો બલામણુ પત્ર શાસનપતિ જોમ લખી આપવો; એમ રકમના પ્રમાણમાં રહડતાં દેવલોકનાં વીમાન મળે એવા બલામણુ પત્રો લખી આપવા.

ઠરાવ ૫ મો.

‘ ગૃહસ્થ સિંગે સિક્ષા ’ એવા શબ્દો વીતરાગ પ્રભુએ બાપેલા કહેવાય છે તે ખોટું છે અને તે શબ્દો તો કોઈએ પાછળથી ઘેચી ઘાસેલા છે એમ આ પંડિત મુનિરત્નોની પરિષદનું મન્તવ્ય છે; એટલા માટે એમ ઠરાવવામાં આવે છે કે પોતે શીલસુદ્ધ હોવાનો દાવો કરનારા અને અધ્યાત્મની વાતો કરનારા હરએક સંસારીને વાડા બહાર મૂકી દેવા, ત્હેમનાં રચેલાં પુસ્તકો વાંચનારને અને તેવાં પુસ્તકો ઘરમાં રાખનારને દેશનીકાલ કરવા અને ત્હેમના ઉપર એક ‘ કુઝેડ ’ લઈ જવી; તેમજ ભવિષ્યમાં આવા ગુન્હા બનવા ન પામે તેટલા માટે એમ ઠરાવવામાં આવે છે કે જ્યાં જ્યાં સૂત્રમાં ‘ ગૃહસ્થ સિંગે સિક્ષા ’ ના પાઠ આવતા જોવાય ત્યાં ત્યાં ઉંચામાં ઉંચી જાતનો સફેદો કે હડતાલ લગાડી દેવામાં જરા પણ વિલંબ કરવો નહિ.

ઠરાવ ૬ ઠો.

આપણા મંડળમાંના દરેક મહાત્માએ ઓછામાં ઓછો અકેક બોડીન્ગાર્ડ (દેહરક્ષક) રાખવો અને અંગુઠા પકડવાની આનાકાની કરનારા કમખખતોના બરડા ઉપર કેવી વિધિથી લાકડી અજમાવવી એ શાસ્ત્રનો પરિચય તે દરેક અંગરક્ષકને સમ્પૂર્ણ કાળજીથી કરાવવો.

ઠરાવ ૭ મો.

ધી તથા દુધ એ પૌષ્ટિક પદાર્થો છે અને એથી મગજ પણ તર-થાય છે અને મગજ તર હોય તો બુદ્ધિ પણ તર હોય, એ ન્યાયે, આપણુ સાધુઓ કે જે હમેશ જૂદા જૂદા ધેરથી પૌષ્ટિક પદાર્થો સિવાય બાંજું કાંઈ લેતા જ નથી તેથી તર મગજવાળા અને કુશલ બુદ્ધિવાળા હોવાના હકદાર છીએ તેવા જે આપણુ સાધુઓ, ત્હેમની મંજુરી સિવાય અને સદ્ગુણ સિવાય કોઈ પણ ગૃહસ્થે કોઈ પુસ્તક પ્રમટ કરવું નહિ એમ આથી ઠરાવવામાં આવે છે અને જેઓ આ હુકમનો અનાદર કરે અગર કરાવે અગર કરતાને અનુમોદે ત્હેમને માત્ર વાડા બહાર જ ન કરતાં સ્વર્ગલોકથી પણ બોયકોટ કરવા અને આપણા પરમાધામી દોસ્તોને આ મિથ્યાત્વીઓના મરણ પ્રસંગે ચિઠ્ઠી લખીને બોલાવી ત્હેમના કબજામાં ગીરજતાર કરાવવા.

ઠરાવ ૮ મો.

કોઇ પણ જૈનેતર વિદ્વાનનું વચન પ્રમાણ હોઇ શકે જ નહિ, કારણ કે એમણે ધોળાં-પીળાં કપડાંનાં અને મુહપતિ-મૂર્તિનાં દર્શન કરવાનું સદ્માગ્ય પ્રાપ્ત કરેલું નહિ હોવાથી 'ક્ષેપ' થવા સંભવ જ નથી; એટલા માટે, અમારા પેટ જેટલો ઉંડો વિચાર કરીને અને આપાસરા અને દેરાની દીવાલ જેટલો લાંબો વિચાર કરીને, અમે અત્રે એટલા મળેલા, ભગવાન મહાવીરના જમાનાથી આગળ વધી ગયેલા અને એટલા માટે એમનાથી ઘણા વધારે ચાલાક સાધુરત્નો એવું ઠરાવીએ છીએ કે, અમારા વાડામાંના કોઇ પણ પુરુષ કે સ્ત્રીએ કે બાળકે, દિવસે કે રાત્રે કે સંધ્યા સમયે, કોઈના કહેવાથી કે પોતાની સ્વેચ્છાપૂર્વક કે બન્ને સળંગે, જાણતાં કે અજાણતાં કે વચલી સ્થિતિમાં ઉર્ફે નિદ્રાવસ્થામાં, જૈનેતર વિદ્વાનોનો એક પણ અક્ષર પાંચવો નહિ, સાંભળવો નહિ; અને જૈનેતર સાથે આલાપ-સલાપ અને કન્યાવ્યવહાર કે વેપાર કોઇ જાતનો કરવો નહિ; અને જે કોઇ આ અમારી મંડળીના મહાન દરમાનનું અતિક્રમણ-વ્યતિક્રમણ, જાણે-અજાણે, મને-વચને કે કાર્યાએ કરીને દરે-કરાવશે કે કરતાને અનુમોદશે ત્હોને કે તેણીને અમારા પવિત્ર રત્નેહરણના પાંચ પ્રહાર અને અમારી પવિત્ર જીવહાના એકસોને પાંચ પ્રહાર અને અમારા નિતસ્વરૂપ પરમાધામીઓના હંડના એક લાખને પાંચ પ્રહારની શિક્ષા કરવામાં આવશે.

ઠરાવ ૯ મો.

માખણ ખાવામાં બહુ પાપ છે એ વાત અમે આ મહા-મંડળીના મહાસમાસદો મંજુર રાખીએ છીએ, પરંતુ માખણ લગાવવામાં કાંઈ દોષ છે જ નહિ, અહીં જૈનેએ માખણ લગાડવામાં આવે તે ઇસમને બહેંતેરે કોડે દીવા દીવા થઇ રહે છે તેથી શાતા ઉપજવનાર એ પદાર્થ લગાડવામાં કાંઈ પાપ નથી એમ, ઘણું સાસ્ત્રોનું શોધન કરીને અમે જાહેર કરવા ભાગ્યશાળી થયા છીએ; માટે અમારા બીયારા ભક્તોના કષ્ટાણ અર્થે જાહેર કરીએ છીએ કે તેઓએ ખુશીથી અમે સાધુમહાત્માઓને દરરોજનું સવા મણ માખણ ધસવાનું મહાપુણ્ય હાંમત કર્યા કરતું, આ અમે કે અમારા વાલીવારસો કે અમારા લાગતાવળગતાઓ (જેવા કે પરમાધામીઓ કે યમો) એમાં કસો-કોઈ પણ પ્રકારનો વાંધો લઇ સફીશું નહિ; અને

વધુ જાહેર કરીએ છીએ કે કોઈ અમારો ભક્ત વખતનો કે પૈસાનો મરીન હોવાથી સવા મણન જદ્દે માત્ર ૪લાાં શેર માખણ લાવશે તો તે માટે અમે - ગુરૂદેવો ઝાઝો વાંધો લદ્દથું નહિ પણ ઉદાર વૃત્તિથી એને ક્ષમાપના આપવા કૃપા કરીશું; વળી આ અતિ અગત્યના ઠરાવના સંબંધમાં એટલું પણ જાણવાની અમે જરૂર જોઈએ છીએ કે, માખણ લગાડવાની કળા શિખવાની જેઓ દરકાર નહિ કરે અગર કળા શિખવા છતાં ત્હેનો ઉપયોગ નહિ કરે, અગર માખણ લગાડવાની 'વિધિ' ને જેઓ હશી કહાડવા જેટલી છોકરમત કરશે, તેવા સર્વ ગુન્હગારોને માટે એક આઠમી નરક નવી રચવામાં આવશે.

ઠરાવ ૧૦ મો.

બાપણો કરવાં એ અનાર્યોનું કામ છે માટેકોઇ અમારા ભક્તે કે ભક્તાણિએ કદિ બાપણ કરતાં શિખવું નહિ કે બાપણ સાંભળવા જવું નહિ તથા અમારા અપાસરામાં જૂલેચૂકો કોઇને (અને ખાસ કરીને પાછળ કહેલી નવમી કલમને અપરાધ કરીને આઠમી નરકના અધિકારી બનેલા ઇસમોને) બાપણ કરવા દેવા જ નહિ; અને તેમ છતાં જે રાજા લોકાના દાયદો (કે જે જાણવાના અમને મહારાજાધિરાજોને કશી પરવાહ નથી તે) એવા બાપણકર્તાઓને પોલીસની મદદ આપીને આપણા અપાસરામાં બાપણ કરાવરાંને અને આપણને કાન-પટ્ટી પકડીને બહાર કહાડે, તો આપણે આપણા મ્હોં ઉપર તમાચા મારીને મ્હોં રાતું કરવું અને કહેવું કે “કેવા અમે પોલીસને બોલાવી લાવ્યા છીએ?” એમ કહી મ્હોં સંતાડી રોતા-રોતા ઘેર જઈ કાણ માંડવી અને પછી પથરણું ઉપાડી નાખીને બાપણ કરનાર અપરાધીને આપણા ઉકરડા બહાર કહાડવા માટે સહીઓ લેવા માંડવી અને તેમાં ન ફવાયતો વગર પ્રીતા વકીલના ગુમાસ્તાની મદદથી કોઈ ખોટી ફરિયાદો કરી ત્હેને પજવવા અને ધમકાવવા બનતું કરવું; અને આટલાંટલું કરવા છતાં જે એ ઘંટ જેવો થઇ સો મણની તળાઇમાં સુતો રહે તો પછી-લાચારીથી-ન છૂટકે-નવી ખોલેલી આપણી આઠમી નરકના પરમાધમીને તેડાવીને ત્હેને તે બળાવી દેવો.

ઠરાવ ૧૧ મો.

એક ઘણીને છોડીને ખીજ ઘણીથી ઘર માંડવા જતારી સ્ત્રીને દુનીઆ છીનાળ કહેછે પણ દુનીઆ દીવાની છે તેથી દુનીઆનો અને

આપણુ સાધુઓનો રીવાજ જુદો જ હોવો જોઈએ; એટલા માટે એક વાડામાંથી નાશી આવતા સાધુને આપણે આપણા વાડામાં લેતાં જરાકે અચકાવું નહિ, બલકે તે તો બહાદૂરીનું કામ છે માટે તે કામ તો ઉત્સાહભેર કર્યા કરવું; અને જ્યારે આપણા પંથમાંથી કોઈ સાધુ ખીજ પંથમાં જાય ત્યારે કહેવું કે “ તે તો એવકુદ્ હતો ! ”

ઠરાવ ૧૨ મો.

પોતાનો છોકરો અમાને વહોરાવી દે—અર્પણ કરી તેવા ઉદ્ધત પુરુષોને, સ્ત્રીઓને, અને છોકરાઓને (કારણકે ‘છોકરા’ પણ છોકરાના બાપ થઈ શકે) અમે, મોટા ધર્મધુરંધર પુરુષ માનીશું અને એમને એટલે તે માળાપોને સાતા પમાડવા માટે અમારા બકતોના કાનમાં કાંઈ ગુરૂમંત્ર મૂકવો એને અમારું કર્તવ્ય માનીશું; અને જે નાપાક ભથ્થાત્તીઓ દ્વિષા આપવાની અમારી શ્રેષ્ઠ પદ્ધતિઓને વાંધાભરેલી જાહેર કરશે તેમને દુનીઆપાર થયેલા જેવા અમે ધ્વંછીશું; કારણ કે અમે ગમે તો છોકરાઓને નસાડીએ, ગમે તો મનુષ્યહરણ કરીએ, ગમે તો લાંચોથી છોકરાં ખરીદી લઈએ, અને ગમે તો જાદુથી વશીભૂત કરીએ પણ એ મૂર્ખ માત્ર જગતના ઉદ્ધાર માટે જ કરીએ છીએ—બાકી અમારે કાંઈ સ્વાર્થ નથી, માટે ચેલાઓ મુંડવાના અમારા હક્કોની આડે આવવાની સત્તા અમે કોઈ પણ પુરુષને, સ્ત્રીને કે નપુંસકને, ગુજરાતીને, કચ્છીને, કાઠિયાવાડીને કે પંજાબીને કે માલવીયને, ભૂતકાળમાં આપી નથી (અને અંધકારમય જમાનાના અમારા પૂર્વજોએ ભૂલથી આપી હોય તો તે અમે આથી રદજાતલ કરીએ છીએ), વર્તમાનમાં આપતા નથી અને ભવિષ્યમાં આપીશું નહિ.

ઠરાવ ૧૩ મો.

આપણા ભગવાન મહાવીર પિતાએ ભવિષ્ય બાખ્યું હતું કે “ મહારા અનુયાયીઓ વક્ર અને જડ થશે”, એવા તે ત્રિશાળતાની પ્રભુતા શબ્દો જે ખોટા પડે તો ભગવાનને ગાળ મ્હોટે, માટે એવી માળ મ્હોંટાવામાં મદદગાર થવા જેવાં સુધારાનાં કામો કરનાર સખસો મહા અધમ ગણાવા જોઈએ અને ભગવાનનાં વચ્ચોને જલદી જલદી ખરાં પાડવા માટે ઘોળે દિવસે અંધારું કરવામાં, સીધાને વાંકા બનાવવામાં, ચેતનને જડ બનાવવામાં, અને હુંકામાં

વીસમી સદીને પહેલી સદીમાં લઈ જવામાં જેઓ કમર કસશે તે સર્વને ' ભગવાનના સાચા ભક્તરાજ ' તરીકેનો ઝગમગતો ખીતાબ આપવામાં આવશે.

ઠરાવ ૧૪ મો.

સ્નેહ લોકોના કાયદા શીખવા એ મોટું પાપ છે તેટલા માટે, અને મનુ વગેરેએ યોજેલાં નીતિશાસ્ત્રો વાંચવાં એ ' મિથ્યાત્વ ' છે તેટલા માટે, તથા લોકોમાં મનાતી નીતિ પાળવી એ દીવાની દુનીઆને માન આપવા બરાબર ગણાય એ ધારતીથી, અમે ત્રાગી મહાત્માઓ કાનુન અને સામાન્ય અક્ષયથી વેગળા રહીએ એ ઉચિત જ છે; અને એમ હોઈ અમે કોઈ કામ કરતાં ફાજલારી ગુન્હાને પાત્ર બનીએ અને અમારા ઉપર કોઈ ક્રિયાદિ કરે તો અમને બચાવવાના અને અમારા સામાવાળાને ખુવાર કરવાના મહાન ધર્મસેવાના પવિત્ર કામમાં જેઓ રૂપીઆનો મેહલો ન વરસાવે તેવા સંઘળાના કપાળમાં ' મિથ્યાત્વી ' ની છાપ મારવી અને તેઓ તેવી છાપ ન મારવા દે તો આપણા સમઠિતી શ્રાવકોની પાસે લેમના હાથ પકડાવીને સખતાઇથી લેમના કપાળમાં છાપ ઠોકી દેવી. વળી આ અમારી અતિ અગત્યની ' પીનલકોડ ' ની આ અમુક કંલમના સ્પષ્ટીકરણ અર્થે અમે લેજરલેટરો એટલું પણ જણાવવું જરૂરનું માનીએ છીએ કે, જે કોઈ ભક્ત વકીલ જાંગલા ટોપી પહેરીને બબરચી પેઠેઆમથી તેમ અને તેમથી આમ ધુમશે લેની અકલ આફે હો વા ન હો અને તે જડજ પાસે ઉભા રહેતામાં પેશાબ કરી દેવા જેટલી બહાદૂરી ધરાવતો હો વા ન હો તો પણ લેને લેની આ અનુષ્ઠાન ભક્તિના બદલામાં વકીલોની ચોથ ખાવાનો હક્ક આપવામાં આવશે, અને ઉપરથી એક ખાસ મંજૂરું રામખતરનું માનપત્ર અર્પણ કરવાનો જંગી મેળાવડો કરવો એમ પણ આથી દરાવવામાં આવે છે; અને એણે અગ્રેજી લખતરમાંથી આટલું બધું સત્યજ્ઞાન અને નૈતિક બળ મેળવ્યું એની કદર ખુઝવા ખાતર એમના કપાળમાં ધમધમતા સોનાની એડીથી " I. M. S. " ની માનવંતી છાપ મારવી.

ઠરાવ ૧૫ મો.

ચુર કરતાં ચેસો કદી ડાહ્યો હોય જ નહિ, બાપ કરતાં એટો કદી વધારે માની હોય જ નહિ, એવું અમે શ્રી વીરશાસનસેનાપતિ-

ઝોનું માનવું હોવાથી, આથી અમો દરાવીએ છીએ કે ત્યાં સુધી અમો ખુદ ગુરદેવો એકડા ધુંટીએ છીએ ત્યાં સુધી કોઈ પણ શ્રાવકે કે સાધુએ પોતે પહેલી કે બીજી ચોપડીનો અભ્યાસ કરવાની અમર્યાદ હિમત ધરવી નહિ અને અમારાથી આગળ વધી જવાની એવી છોકરમત કરનાર દરેક શ્રાવક તેમજ સાધુને ‘ અવિનય ’નું મહાપાપ ચેહાંટેલું હોવાથી એ મલીન સખસોને સંધ બહાર, પોણ બહાર, દેશ બહાર, અને દેહ બહાર કરવા બનતું કરનાર શ્રાવકો અમારી ખાસ મહેરબાનીને પાત્ર બનશે.

કરાવ ૧૬ મા.

આજકાલ કેટલાક સાધુઓ ચસમા પહેરવા લાગ્યા છે તે, સુધરેલા-વંઠેલા ગૃહસ્થોનું અનુકરણ કરવા બરાબર છે; માટે હવે પછી આપણા મંડળમાંના કોઈએ ચસમાં પહેરવાં નહિ; અને કદાચિ પહેર્યા વગર ન જ ચાલે તેમ હોય તો, અંગ્રેજોએ આપણા બકતોને આપણા સામું માથું ઉંચું કરતાં શીખવેલું હોવાથી આપણે હેમનાં કરેલાં ચસમા ન પહેરતાં ધાંચીના ઘેર જઈ હેમના બળદના ચસમા ‘સુઝતાં’ માગી લેવાં અને પહેરવાં અને પછી આપણે માટે ‘ રીઝર્ડ ’ રાખેલી ‘આહારક લખિધ’ની મદદથી તે ચસમાની આરપાર જોવાની ટેવ પાડવી. આ કાનુનનો ભંગ કરનાર દરેક સાધુ અસાધુ અને વંઠેલો ગણાશે અને હેને આપણા પવિત્ર મંડળથી દૂર કરવામાં આવશે અને હેના ઉપર સખ્ત તિરસ્કાર કરવામાં કોઈએ કશો—

* * * * *

આગળ દરાવ બોલાય છે એટલામાં તો એક ચસમાવાળા સાધુ તાડુકી ઉઠ્યા: “અરે ઓ અભિમાની ઉપાધ્યાય ! તું અમારો માલેક-બાલેક બન્યો છે કે શું ? શ્રાવકોની બાબતમાં તારે જોઈએ તેવા ધારા અને કલમો બનાવ તે સામે અમારો વાંધો નથી પરંતુ ખુદ સાધુનાં કામો માટે ટીકા કરનારો દરાવ કરનાર તું છે જ કોણ ? શું તું અમો ચસમા પહેરનારની શીકલ જોઈને ઇર્ષ્યાગિની બની મરેછે ? તારા બકતો ભીખારી હોય કે અવિનિત હોય તથી તને તે ફેશનેબલ ઓર્નમેન્ટ ન મળે તો તારા ભોગ ! તેમાં તું અમારી ઈર્ષા શા માટે કરે છે ? બસ, તું તહાઈ બઢવું એકદમ બંધ કરી દે. તારો છેલ્લો દરાવ એ એક માત્ર સૂચના છે, તે ઉપર ‘વોટ’ લેવા જોઈશે; કાંઈ તહાઈ એકનું કહેલું બધાને મંજૂર ન હોઈ શકે.”

મણિલાલજી નામના એક સાધુ બોલ્યા: “પણ આપણે પ્રથમ જ ઠરાવ કરી ગયા છીએ કે આપણી સભામાં દરખાસ્ત અને ટેકો, વોટ અને હોડ વગેરે કાંઈ ચાલશે નહિ. માત્ર એક સાધુ ઠરાવો સંભળાવશે અને બધાએ તેને મંજૂર રાખેલા જ છે એમ માની લેવામાં આવશે. માટે ત્હમારો આ વાંધો કાયદા વિરુદ્ધ છે. માટે છનામાના આગરબેર ખેતી જાઓ.”

“હવે ખેતને આગરદારના હૈયા !” પેલો ચસમાવાળો સાધુ ગાળ ઉઠ્યો “કાયદાનો આટલો બધો ધમંડ રાખે છે તો બોલને કે આવી રીતે એકનો સચવેલો ઠરાવ કાંઈ બધાને કદી કબુલ હોઈ શકે ખરો? આ કયા દેશના કાયદાની વાત લાવે છે? ત્હમે બધા એકસાંપ થઈને અમને ‘ચસમેધળ’ ગહાત્માઓને અપમાન પહોંચાડવાનો દાવપેચ ખેલ્યો છે તે કાંઈ અમારી જાણ બહાર નથી, સમજ્યાને? પણ અમે નથી બોલતા તેમ તેમ ત્હમો વધારે ફાટોછો તો સાંભળી લ્યો કે, ત્હમો અને ત્હમારા ગુરુ-શિષ્યો સર્વાનાં જેવાં કુકર્મો-અનાચારો સેવવા કરતાં આવાં ચસમાં પહેરવાં એ કાંઈ વધારે ગુન્હો નથી, સમજ્યા કે?”

“અમે અનાચારી? અમે બુદ્ધ? ઓ અમર્યાદ ચખાવેલા! ત્હારા આ શબ્દોની કિમત ચુકવ્યા સિવાય તું અહીંથી કેવો ચસકે છે તે અમે જોઈએ છીએ. ઓ અમારા ભક્તો! શું જોઈ રહ્યા છો? દેવ કરતાં પણ વધારે ઉપદારી એવા આ ત્હમારા ગુરુનું આત્મ સંજ્ઞડ અપમાન કરનાર આ ઉદ્ધતને ત્હમે કેમ જોઈ શકોછો? ત્હમે તેની જાનને કેમ ખેંચી કહાડતા નથી? તેના હાથોને કેમ બાંધતા નથી? તેના પાપનો બદલો આપનારા પરમાધામીની જગા કેમ સાચવતા નથી? જુઓછો શું?”

એક, બે, ત્રણ!...એક, બે અને ત્રણ!...ચપાચપ ભક્તો કૂદીકૂદીને ખુંખારા કરવા લાગી પડે છે અને મુકાબાજી અને સોટી-ઓની કુરતી શરૂ થાય છે! પુલ ઉપર એટલી ગરબડ વધી પડી કે મ્હને મ્હારા જનમાલની સલામતી માટે ચિંતા થવા લાગી તેથી હું તો જીવ લઈને નાઠો અને પુલના ખીજા છેડે પહોંચી ગયો! ત્હાં ખેતી હું જરા દમ ખાતો હતો એટલામાં કડુ કડુ ધુમ્મ ધરીને મ્હોટો અવાજ થયો, જેથી ચમકીને હું નજર કરુંછું તો પેલા મજબૂત

કુસ્તીબાળેની ધમાચકરીથી આખો પુત્ર ભાગીને નીચે પડ્યા હતા અને અફસોસ ! એ પવિત્ર નાટકનાં સઘળાં પાત્રો ઘણા દિવસને મેલ સાફ કરવાને નીચેની સાબરમતીના ઉછાળા મારતા જળમાં સીધાર્યા હતા, હેનો તે અવાજ થયો હતો.

મહેને આ અદ્ભુતમાતથી બચાવનાર દૈવને આભાર માની હું ઘેર જવા અને આવો કાચો પૂલ બાંધનારી સરકાર પર ક્યારે કરીને ગુરુભક્તિ બતાવવા તૈયાર થતો હતો એવામાં મહારી આંખ એકાએક ખુલી ગઈ અને સાબરમતીથી દાણાપીઠ સુધી મહારા પગને તમ્બી આપવા સિવાય જ હું મહારી આંધિસમાંના પધારીમાં ચાલો પધારી ગયો !

x   x   x   x

‘ સંઘ બહારના શાસ્ત્ર ’ ના ઘણાએક ઠરાવો અને અધ્યયનો, પૂજા તૂટવાથી, સાબરમતીના પુરમાં તણાઈ ગયાં તે હજી મહેને પ્રાપ્ત થયાં નથી. હું ધાંદું કે તેમ ઠરાવાની સંખ્યા સાડા બાર જોજન જેટલી લાંબા હતી. એ ઠરાવો અને અધ્યયનોના કાગળોની શ્રેણીઓનું કરનાગ પુરેષોને, આજના આચાર્યોના ૧૦૦ વર્ષના સંયમ જેટલું ફળ મળશે એમ મહેને પુરમાં તણાતા સાધુરત્નોએ મોંઠી ચીસો દ્વારા ક્ષયના કરેલી હોવાથી હું સઘળા વિદ્વાન મનિરત્નોને અને શ્રાદ્ધવર્ધેને નમ્ર વિનંતિ ગુમડું કે, તેઓ પૈદીના જેઓ મહારા ખુટતા અકોડા યુગ કરવા કૃપા કરશે હેમનાં મુખારક નામો જૈન દતિલાસમાં ઉપકારી પુરૂષ તરીકે અમર રાખવા માટે બનતું કરવા હું ચૂકીશ નહિ.

ઉપસંહાર.

‘ પ્રેમ ’ એ ખરેખર કોઈ અસૌકીક તત્વ જ છે. તે એ અક્ષરનો ન્હાનકડો શબ્દ કોઈ વખતે ડરામણો અને કોઈ વખતે સોહામણો દેખાવ ધારણ કરે છે. શક્તિ વગરનાને હાર્દિક બળ આપીને અસાધારણ હિમતનાં કામો કરાવનાર પણ તે જ છે. અને મહારા, ઉપરના બેખતે જન્મ આપનાર પણ તે જ છે. હું ચતુર્વિધ સંઘના ‘ આસ્તિક ’ છું, સાધુ વર્ગનો તો ખાસ. અને એટલા માટે જ એ ચારે અંગોની ભક્તિ કરવાના શ્રેષ્ઠ કામને-તેઓને સુધારવાના મહાન પવિત્ર કામને-હરકોઈ ભોગે ઉઠાવી સેવા હું તૈયાર થયો છું. ‘ હું ’ તૈયાર થયો છું, એમ કહેવામાં ‘ હુંપણા ’ ની જે ગંધ નહોતકે આવી જાય છે તે માટે પણ અતકરણથી દીલગીર છું; કારણકે જે કાંઈ હિમત ધરવામાં આવી છે તે ગળ ઉપરાંતની છે, માત્ર પરમ તત્વની પ્રેરણાથી અને સ્ફાપથી જ ધરવામાં આવી છે; અને

જે કાંઈ શુભ પરિણામ આવશે તે તેને જ અર્પણ છે, જ્યારે અનિષ્ટ પરિણામોને માટે મહારી અજ્ઞાન દશા જ જોખમદાર છે. ગુરુ મત્સ્યેન્દ્ર જ્યારે માયામાં લપટાઈ ગયા ત્યારે શિષ્ય ગોરખે તેને ચેતવવા-જગાડવા-રસ્તે લાવવા માટે ગુરુને તાત્કાલિક દુઃખ માય એવું કાંઈ થોડું કંઈ નહોતું; પણ તે સર્વ 'ભક્તિ'માં જ મળ્યાં, નિંદામાં નહિ. મહારા આટલા બધા 'મહંદરો' ને માયાના પાસમાં ફસાયલા જોવા છતાં હું જો તેમની ગાળો અને માર ખાવાના ભોગે પણ તેમને સીધે રસ્તે લાવવા પ્રયાસ ન કરું તો મહારી એવી સ્વાર્થવૃત્તિ માટે મહારા ગુરુઓએ લજવાણું પડે; કારણકે ઉત્તમ ગુરુના શિષ્યો એવા સ્વાર્થી, ડરપોક કે ટુંકી દષ્ટિના હોય જ નહિ. એટલા માટે,—ગુરુ કરતાં ઉત્તમ કહેવરાવવાની મૂર્ખતા ખાતર નહિ-પરંતુ મહારા ગુરુઓના શિષ્યો નકામા છે એમ કહેવાવા ન પામે એટલા માટે-મહારા ધર્મગુરુઓની કીર્તિના રક્ષણ માટે જ હું એમને કડવો થમ પડવાની હિમત ધારણ કરું છું. પણ મહને તેમના પ્રત્યેનો પવિત્ર પ્રેમ એવી આશા આપે છે કે, જ્યારે તેઓ ત્રીયારાજ્યમાંથી છૂટી, સોનાની ઇંટ કૂવામાં નાખવામાં આવતાં જોખમરહીત બની, યોગમાં પાછા સ્થાપિત થશે ત્યારે જરૂર મહને તેઓ સધળા ઉદ્ધાસથી આશિષ આપશે અને એ અશિષથી મહારાં સધળાં કર્મો છેદાઈ જઈ થોડીજ મહેનતે મહને સિદ્ધિ મળશે. મહારામાં જો તેમના પ્રત્યે પ્રેમ હોય તો તે પ્રેમના પડધામાં મહને વિશ્વાસ પણ હોવો જ જોઈએ. એ 'મદ્દા' હું કદી ગુમાવીશ નહિ.

'જૈન સાધુ' એવું નામ જે કોઈને લાગુ પડવામાં આવતું હોય તે તમામ સાધુજી-સાધ્વીજીને હું ભક્તિપૂર્વક વંદન કરું છું અને અરજ કરું છું કે કાં તો આપ જૂના જમાનાના જ્ઞાનીઓનાં વચનો વાંચી એનું રહસ્ય સમજી એ પ્રમાણે વર્તો, અને કાં તો નવા જમાનાની જરૂરીયાતો વિચારી વ્યવહાર બનો; બેમાંથી એક રસ્તો અવશ્ય અંગીકાર કરો; પણ વચલો સ્વેચ્છાચારીનો રસ્તો છોડો, કૃપા કરી છોડો, તહમારા બલા નામ ખાતર-અમારી દયા ખાતર-તહમારા-અમારા સૈયારા પિતાના માન ખાતર છોડો. તહમે જો કૃપા કરીને સીધા રહીને નહિ છોડો તો અમે તહમારા ગોરખ-શિષ્યો હવે સોગન લઈને બેઠા છીએ તે માર ખાતાં-હાડધૂત થતાં પણ છોડાવાયું અને અતે તહમારી આશિષ પ્રાપ્ત કરીશું-તેમ કરેલા જતાં, ગોરખે મત્સ્યેન્દ્રની બાબતમાં કંઈ હતું તેમ,

હાંપિ ત્હમરી માનીતી ઇટા ફૂવામાં નાખી દેખને ત્હમને ન્હાના બાળક પેઠે રોવરાવવા પડશે તો તેમ કરવામાં અમે અચકાઈશું નહિ; ત્હમરી ' ત્રિયા ' ને ગાળ બાંડવી પડશે અને તેથી ત્હમાઈ હૃદય ચીરાશે તો અમે અરેકાને કડીશું નહિ, ત્હમારા બાળકને પખાળવાને બદલે પથર સાથે પછાડીને સુકવવો પડશે અને તે બધી ત્હમને મૂર્છા આવશે તો તેથી કાંઈ અમે આંસુ પાડવા બેસીશું નહિ. અમે હૃદય કઠીન બનાવીશું, હા અમારામાંનો ત્હમારા તરફનો ઉચ્ચ પ્રેમ અમારા હૃદયને અમુક કાળને માટે કઠીન બનાવશે અને તે કાળ વીતી ગયા પછી—તે દુઃખની ચુંટલી દ્વારા ત્હમારાં નેત્ર ખુલ્લાં થયાં પછી—અમે આપના પવિત્ર ચરણોમાં અમારૂં મસ્તક ઝુકાવીશું.

ત્હાં સુધીનાં અમારાં વર્તન, વચન અને વિચાર આપને કઠોરજ્ઞ હાગશે; એ કુદરતના કાનુન અનુસાર જ છે. અને તે માટે અમે નિરૂપાય છીએ. છતાં તે માટે પણ આપની ક્ષમા અંતઃકરણથી ચાહીએ છીએ. જે અમારા હૃદયના ખુણામાં આપના પ્રત્યે લેશ માત્ર શત્રુભાવ, ઇર્ષ્યાભાવ કે અમારા માટે અહંપદ હશે તો અમે રળવા કરતાં ગુમાવીશું વધારે. ઓ પ્રેમના ખખ્ખના ! અમારા જીગરમાં શત્રુભાવ કે અહંપદતા કથીરને દા મલ ન થવા દેતાં પ્રેમના સુવર્ણથી જ સદા કાળ ભરજો! અમારા કોહમાં પ્રેમતા અજવાળાં કરજો!

આ જ લેખકનાં પુસ્તકો.

- ૧ મહાત્મા કબીરનાં અધ્યાત્મીક પદો (ગુજરાતી લાંબા વિવેચન સાથે). તા. ૧-૨ ભેગા. ૦-૪-૦૦
  - ૨ સંસારમાં મુખ ક્યાં છે ? (અતિ ઉપદેશી સરળ અધ્યાત્મીક પુસ્તક) બા. ૧-૨ ભેગા. ૦-૬-૦૦
  - ૩ સતી દમયંતીની વાતમાંથી લેવાની શિખામણો (સરકારે પાસ કરેલી) ૦-૬-૦૦
  - ૪ સુદર્શન (જૈન નૉવેલ) ૦-૪-૦૦
  - ૫ હિતશિક્ષા. ૦-૪-૦૦
  - ૬ ' જૈનસમાચાર ' પત્રના ૬ વર્ષના ઉત્તમ લેખોનો સંગ્રહ, ૧૨ ભાગમાં, દરેક ભાગના ૦-૪-૦૦ (છપાય છે--નામ નોંધાવો).
  - ૭ દશવિકાલિક સૂત્ર. (સ્વતંત્ર ગુજરાતી ટીકા સાથે) ૩.૨ (છપાય છે).
- પત્રવ્યવહાર: મેનેજર, જૈનસમાચાર—દાણામીઠ—અમદાવાદ.

‘જૈનસમાચાર’ અઠવાડીક પત્ર.

જૈનના ત્રણે ક્ષીરકાને લગતા સવાલો નિષ્પક્ષગત દ્રષ્ટિ
‘ચર્ચનારૂં’, વિદ્વાનોએ વખાણેલું, અને દરસાલ એક બે નરિ
પણુ ૧૨ કિમતી લેટો. આપનારૂં ‘જૈનસમાચાર’ અઠવાડીક
પત્ર દરેક જૈને લેવું જોઈએ. એ પત્ર દર સોમવારે પ્રગ
થાય છે. વર્ષના ગમે તે ભાગમાં આડક થઈ શકાય છે. વાર્ષિક
મૂલ્ય (પેટેજ સાથે) રૂ. ૩) છે. અને લેટોના પોષ્ટ ખર્ચ
વગેરે બદલ રૂ. ૧) લેવાય છે. સન ૧૯૧૨ ની લેટોના
નામ નીચે મુજબ છે:—

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર	ગૌતમ બુદ્ધ અગ્નિ	કપામક દ્વિગાંઘ સૂત્ર.
ખંડ ૧ લો,	સમકીર્ત કૌમુદીનો	નિરાવકીકા સૂત્ર.
” ” ૨ જો	રામ. —ખંડ ૧ લો.	મહા ૧૨ ચરિત.
” ” ૩ જો	” ” ૨ જો	મુદ્ગપતિ રહસ્ય.
” ” ૪ થો	વિપાક. સૂત્ર.	

અગાઉથી રૂ. ૪) મોકલનારનું જ નામ આડક તરીકે
નોંધાય છે. ઇચ્છા હોય તો હમણું જ નામ નોંધાવો.

‘જૈનહિતેચ્છુ’ માસિક પત્ર.

તત્ત્વનાં લખાણોવાળું, જૈન તેમજ સર્વ ધર્મના અનુ
યાયીઓને એક સરળું આનંદ આપનારૂં, વિદ્વાનોએ
વખાણેલું ‘જૈનહિતેચ્છુ’ માસિકપત્ર ખરીદનારને ૧૯૧૨ ની
સાલમાં ૪ અમૂલ્ય પુસ્તકો બક્ષીસ મળશે. બક્ષીસનાં
પુસ્તકોનાં નામ:—કળીરનાં આધ્યાત્મિક પદો ભા. ૩-જો,
જૈનસમાચારગદ્યાવળી ભા. ૧-૨-૩. વાર્ષિક મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦,
માસિકનું પોષ્ટેજ ૦-૩-૦, લેટોનું પોષ્ટેજ ૦-૪-૦

‘ભારતબન્ધુ’ છાપખાનું.

ગુજરાતી, શાસ્ત્રી, અગ્રેજી તમામ કામ શુદ્ધ અને વાંચનીભાવે
કરી આપવામાં આવે છે. દરેક જૈન પોતાના સ્વધર્મીના આ છાપ-
ખાનાને કૃતજ્ઞ આપવું જોઈએ. સઘળી બાબતનો પત્રવ્યવહાર નીચેને
શિરનામે કરવો:—મેનેજર, ‘જૈનસમાચાર’, દાણાપીઠ—અમદાવાદ.

અમદાવાદ: શ્રી ભારતબન્ધુ પ્રીન્ટીંગ વર્ક્સમાં શાહ વાડીલાલ મોતીલાલે છાપ્યું.

